

Stufe 5 plus

2 Kleiner Plan / Stellung öffnen: A

- 1) 1. ♖g5 hxg5 (1. ... g6 2. ♜xg6#; 1. ... ♗f6 2. ♙xf6) 2. hxg5
- 2) 1. f6+ gxh6 (1. ... ♗f8 2. fxg7 ♗xg7 3. ♙h5) 2. ♙g4 ♜cg8 (2. ... ♗d7 3. ♙xd7) 3. ♜xf6+ ♗f8 4. ♙h5 ♜g7 5. ♙xf7
- 3) 1. e5 dxe5 2. ♜xd8 ♜xd8 3. fxe5
- 4) 1. ... d5 2. exd5 ♗xd5 3. ♙f3 ♗db4 (3. ... ♗xc3 4. ♜xc3 ♙f6 (Van Run-Ammerlaan, Baarn 2001) 4. ♜e2 ♗e5
- 5) 1. ♗g5 (1. f5 h6) 1. ... ♗e8 2. f5 ♜c6 3. fxe6
- 6) 1. c5 bxc5 2. bxc5 dxc5 3. ♜xc5 ♜b8 4. ♜c1 (Kodentsov-Biemans NBSB 2001)
- 7) 1. a4 ♜d8 (1. ... bxa4 2. ♗xa4 ♙b5 3. ♗c5 und der Bauer a6 geht verloren.) 2. axb5 ♗xb5 3. ♜a5 mit Vorteil.
- 8) 1. ... f5 2. ♜g3 fxe4 3. fxe4 ♗h4+
- 9) 1. h4 f5 2. h5 (2. exf6p ♗xf6 3. h5 ♗xh5 4. ♙xg6 hxg6)
- 10) 1. e4 ♗f8 2. exf5 exf5 3. ♜g3
- 11) 1. ... h6 2. gxh6 ♜xh6 3. ♗f1 ♜e6
- 12) 1. ... a4 2. ♜h2 axb3 3. cxb3 ♙f4 4. ♙g6+ ♗e6 5. ♜c2 d4 (Swinkels-Broekmeulen, Kaatsheuvel 2000)

3 Kleiner Plan / Eine Figur aktivieren: A

- 1) 1. ♜fd1 ♜fd8 (1. ... ♜ae8 2. ♜d7 ♜a8 3. ♗c6 ♗f6 4. ♜xa7) 2. ♜xd8+ ♜xd8 3. ♗c6 (Platonov-Giorgadze Kiev, 1970)
- 2) 1. ♜e4 ♜b6 2. ♜h4 h5 3. fxg6 fxg6 4. ♜xh5
- 3) 1. ♙g4 ♜b8 2. ♜d7
- 4) 1. 0-0 (1. ♜h5+ g6 2. ♜e5 ♙xb5 3. ♜xh8 ♜h4+)
- 5) 1. ... ♜c8 (1. ... cxd4 2. ♗xd4 ♜c8 3. ♜d2 ♙xd4 4. ♜xd4 ♜xc2 5. ♙f4) 2. ♜a3 cxd4
- 6) 1. ... ♜e6
- 7) 1. ♜g4
- 8) 1. ... f6 2. 0-0 (2. ♜e2 fxe5) 2. ... fxe5 3. dxe5 ♜xf3 4. gxf3 ♗xe5 5. ♗g2 ♜h4
- 9) 1. ♜c6 (1. ♜c2 c6 2. ♜fc1 a6) 1. ... g5 (1. ... bxc6 2. ♗d6+ ♗a8 3. ♜b7#) 2. ♜fc1
- 10) Zeichnung
- 11) Zeichnung
- 12) 1. ♜e5

4 Kleiner Plan / Eine Figur aktivieren: B

- 1) 1. ♗h4
- 2) 1. ♗e3
- 3) 1. ♗c4
- 4) 1. ... ♗a4 2. b3 ♗c3 3. ♜d2 ♗xa2
- 5) 1. ... ♗e5 2. ♜d1 ♗h5
- 6) 1. ♗f5 ♜f8 2. ♗d5
- 7) 1. ♗d6 ♗d4 2. ♜xd4
- 8) 1. ♜a3
- 9) 1. ♗g4 ♙xg5 2. fxg5 ♗h5 3. ♗h6+
- 10) 1. ... b5 2. ♜b3 ♗b6
- 11) 1. ♗d2
- 12) 1. a4 ♜c7 2. a5 b5 3. ♗c5

5 Kleiner Plan / Eine Figur aktivieren: C

- 1) 1. ♙d1 ♜f8 2. ♙c2
- 2) 1. ♙c1
- 3) 1. ♙d6

- 4) 1. ♖f1 a5 (1. ... bxc3 2. ♗xc3 a5 3. ♗b5 ♖d7 4. ♗xe5) 2. ♗b5 ♖d7 3. cxb4 axb4 4. ♗xe5
- 5) 1. ♗b5 ♗a7 (1. ... ♗xh3 2. gxh3 ♖xh3 3. ♗h2 ♖g3+ 4. ♖h1 ♗xf2 5. ♖f3 ♖xf3+ 6. ♗hxf3) 2. d4 exd4 3. cxd4 d5 4. ♗e5
- 6) 1. ... c6 (1. ... ♗c6 2. ♖xc6 ♗xc6 3. ♗xc6)
- 7) 1. ♗d1 ♗f6 (1. ... ♗e8 2. ♗f3 ♖c5 3. ♗d5+ ♖f8 4. ♗f7+ ♖g8 5. ♗g7++ ♖f8 6. ♗g8#) 2. ♗xf6 ♗xf6 3. ♗f3 ♖b5 4. ♗d5+
- 8) 1. ... ♗e6! (1. ... ♗xc3 2. ♗c4)
- 9) 1. ♗d5 ♗e5 2. ♗e4 ♗g6 3. ♖xg6 f5 4. ♗xf5
- 10) 1. ... ♗a6
- 11) 1. ♗e1 ♗e4 2. ♗h4 ♗df6 3. ♗g4 ♖e6 4. ♗xf6 gxf6 5. f5 ♖e7 6. ♗xe4
- 12) 1. e5 ♗g7 2. ♗e3

6 Kleiner Plan / Eine Figur aktivieren: D

- 1) 1. ♖d6 (1. ♗e4 0-0 2. ♗xd7 ♗d8) 1. ... ♖a5 2. ♗g5
- 2) 1. c3 dxc2 2. ♖a2+
- 3) 1. f5
- 4) 1. ♖h4 h6 2. ♗xh6
- 5) 1. ... ♖d3
- 6) 1. ♖a3
- 7) 1. ... ♖a5
- 8) 1. ... ♖d8 2. ♖d1 ♖h4+
- 9) 1. ♗g3 ♖d6 2. ♖e4
- 10) 1. ♖d2 ♖g7 2. ♖h1
- 11) 1. ... ♖e7
- 12) 1. ... ♖f6 2. h3 d3 3. ♖d2 ♗e5

7 Kleiner Plan: A

- 1) 1. f4 (1. ♖g3? ♗xe5 2. f4 ♗b8) 1. ... ♗e6 2. ♖g3 ♗xe5 (2. .g5 3. ♗xh6+ ♗xh6 4. ♖xg5+ ♗g6 5. ♖xg6+) 3. fxe5 ♖xe5 4. ♗xh6
- 2) 1. a4
- 3) 1. e6 fxe6 (1. ... ♖e7 2. exf7 ♖xf7 3. ♗xh6+) 2. ♖e5 ♖h7 3. ♗xh6+
- 4) 1. ♗f1 e4 2. ♖d2 (Adams-Giorgadze, Groningen, 1997)
- 5) 1. ♗h4 ♖h7 2. ♖h5 g6 3. ♖f3
- 6) 1. ... ♗d6 (1. ... ♗d4 2. ♖e2 ♖d7 (2. ... ♖a6 3. ♖e3 ♖d6 4. ♗e1) 3. ♗e1; 1. ... ♗d5 2. ♗e4; 1. ... ♗d8 2. h3 ♗d4) 2. ♖f1 (2. ♖e2 ♖d4 3. ♗e1 ♖d1 4. ♖e4 f5; 2. ♖e5 ♖d1+) 2. ... ♖b5+
- 7) 1. f5 ♗b8 (1. ... exf5 2. e6) 2. ♗d8 ♗d7 (2. ... ♗c6 3. ♗xf8+ ♖xf8 4. ♖d6+) 3. fxe6 (3. ♗xc8) 3. ... ♗xd8 4. exf7+ ♖h8 5. e6
- 8) 1. f4 ♗fd7 (Der Partiezug. Die Alternativen sind ein wenig besser: 1. ... ♗bd7 2. ♖h1 ♗ac8 3. ♗ad1 oder 1. ... ♗c5+ 2. ♖h1 ♗d4 3. ♗ad1. In beiden Fällen stellt Weiss seine Figuren aktiv hin. Der Zug 1. ... exf4 gibt nur den weißen Figuren mehr Aktivität. 2. e5 ♗c5+ 3. ♖h1 ♗e8 4. ♗xf4 mit großem Vorteil 2. ♗xe7+ ♖xe7 3. ♗d5+ (Vorteilhafter ist 3. fxe5 ♗xe5 4. ♗f5 f6 5. ♖e3 ♗bd7 (5. ... ♗d6 6. ♖c5 ♗c8 7. ♗d5+) 6. ♗d5+). In der Partei folgte noch 3. ... ♖f8 4. fxe5 ♗xe5 5. ♗f4 ♖d6 6. ♗e6+ ♖g8 7. ♗xd8 ♗xd8 8. ♗ad1 ♖c5+ 9. ♖f2 ♖c7 10. ♗xf7+ ♖h8 11. ♗e6 1-0
- 9) 1. ... ♗c5 2. ♗c4 (2. dxc5 ♗xc5+; 2. e5 ♗xe5; 2. ♗e2 ♗a4;) 2. ... ♗xe4 3. ♗ac1 ♗f8 4. ♗e5 ♗d6 5. a4 f6 6. ♗f3 ♗xe1+ 7. ♗xe1 ♗d7 8. ♗f3 ♗f5 9. ♖f2 h5 10. ♗c2 g5 11. ♗c4 ♗d6 12. g3 ♖f7 13. ♗g1 ♗e7 14. ♗e2 ♗d5 15. ♗c1 ♖e6 16. ♗c2 ♖f5 17. ♖f3 g4+ 18. ♖f2 ♗h7 19. ♗d2 h4 20. ♖g2 ♖e4 21. ♗d1 ♗e3+ 22. ♗xe3 ♖xe3 23. ♗c3 h3+ 0-1
- 10) 1. ♗fc1 d5 2. ♖f2 d4 3. ♗e2 c5 4. c3 ♗ad8 5. cxd4 cxd4 6. ♗xd4 ♗g4+ 7. hxg4 ♗xd4 8. ♖e3
- 11) 1. ♗e5 f5 2. ♗c4 ♖c6 3. ♗xf5 exf5 4. ♗e3 ♗c5 5. ♗xd5 ♗e6 6. ♗f6+ ♖f7 7. ♖c3 ♗c8 8. ♗xg5 ♗b7 9. d5 ♖a4 10. ♖f3 ♖g7 11. ♖xf5
- 12) 1. ♗a6 (1. b4 a6 2. ♗ee1 ♗fc8 3. ♗a5 ♗c6) 1. ... ♗fc8 2. b4 ♗f6 3. ♗e1 ♗d8 4. ♗ea1 ♗b6 5. ♗d6

8 Kleiner Plan: B

- 1) 1. a3 1. ... ♖xb2 (1. ... ♖b6 2. f5) 2. ♜xd5
1. b3 g6
1. f5 ♜h5 (1. ... ♖g4) 2. ♖h3 ♖h4)
- 2) 1. ... e6 2. ♜e7+ ♜h8 3. ♙xg7+ ♜xg7 4. ♜xc8 ♚axc8 5. ♚ac1 ♚fd8
1. ... f6 2. ♙g3 ♜f7;
1. ... ♙f6
- 3) 1. e4 1. ... hxg5 2. exd5 ♙xd5 3. ♙xd5 exd5 4. hxg5
1. ♜f3 f4
1. ♜h3
- 4) 1. ... e4 2. ♚ad1 ♖d6 3. ♙b3 ♚ae8 4. ♚d4 f5
1. ... f6 2. ♖f5 ♚e8 3. d6+ ♜h8 4. ♙f7 ♚f8 5. ♙g6
1. ... ♜f6 2. ♖xe5
- 5) 1. ... ♜f5 2. ♖h3 ♙e4 3. f3
1. ... ♙e7! 2. ♙xd4 exd4 3. ♖xd4 ♙g6
1. ... ♖h4 2. ♙xd4 ♖xd4 3. ♖xd4 exd4 4. ♜xc2
- 6) 1. ... ♜b4 2. ♚c1 (2. ♚b1 b6 3. f3 ♜c2+ 4. ♜d1 ♜e3+ 5. ♜e1 ♜xd6 6. cxd6 ♜xc4) 2. ... ♜xa2
1. ... f5 2. f3 ♜xd6 3. cxd6
1. ... b6 2. f3 ♜xc5 3. e4
- 7) 1. ♜b5 ♙d8 (1. ... ♜a6) 2. ♜d6+ ♜d7 3. ♜xc8 ♜xc8 4. ♙b5 c4 5. c3 a6
1. ♙g5
1. ♙f4
- 8) 1. ... ♜5b6 ♜xa4 3. ♖xa4 ♜xe5 4. ♚xe5 ♚xe5 5. dxe5
1. ... exd4! 2. ♚xe8 (2. ♜xd4 ♚xe1+ 3. ♖xe1 ♜c5) 2. ... ♚xe8 3. cxd4 ♚c8
1. ... ♙c6 2. dxe5 ♜f4) 2. ♜xe5 (2. ♙c2 exd4 3. ♜xd4) 2. ...
- 9) 1. e4? a3 2. ♚ab1 axb2 3. cxb4 c3 4. exd5 cxd2 5. ♖xd2 ♜xd5
1. cxb4! ♙xb4 2. a3 ♙a5;
1. a3?! bxa3 2. bxa3 ♖a5
- 10) 1. ♖f3 ♜d7 2. ♙c7
1. ♖e2 ♜d7 2. ♙c7 d5 3. exd5 exd5 4. ♚xd5 ♜f6 5. ♙d6 ♖e6
1. ♚d2 ♜d7 2. ♙c7 ♜f6)
- 11) 1. ... c4 2. ♙c2 (2. dxe5 ♜xe5) 2. ... d5 3. exd5 ♜xd5 4. bxc4 bxc4 5. ♙a4 ♜5b6
1. ... d5 2. dxe5 ♜xe5 3. ♜xe5 ♖xe5 4. exd5;
1. ... ♙h6
- 12) 1. ... ♖xb5 2. ♖g4 ♜e8 3. f4 exf4 4. ♖xf4 f6
1. ... ♜xb5 2. ♜f6+ gxf6 3. ♙xf6
1. ... ♖a4 2. f3 (2. ♚fe1 ♜xe4) 2. ... ♜xb5 (2. ... ♖xb5))

9 Bauernenspiel / Tempospiel: A

- 1) 1. ♜g6 (1. a3 a6=) 1. ... a6 (1. ... a5 2. a3 a4 3. ♜h6) 2. a4 a5 3. ♜h6 (Van Zuylen van Nyevelt 1999)
- 2) 1. g3 ♜h8 2. g4 ♜g8 3. g5 ♜h8 4. g6 hxg6 (4. ... ♜g8 5. g7) 5. hxg6 ♜g8 6. g7
- 3) 1. g4 fxg3ep 2. fxg3 g5 3. g4
- 4) 1. a5 c5 2. a6 c4 3. c3 (Mouret 1792)
- 5) 1. b4! a6 2. a3 c6 3. a4
- 6) Zeichnung
- 7) 1. ♜e7 ♜g5 2. ♜e6 a6 3. a3 a5 4. a4
- 8) 1. a6 bxa6 2. ♜e5 ♜g4 3. a5
- 9) 1. a5 b5 2. ♜e5 ♜g3 3. ♜e4
- 10) 1. g6! (1. ♜c4? ♜d6 2. g6 f6) 1. ... f6 2. ♜d3 ♜c7 3. ♜c3 (3. ♜c4? ♜d6) 3. ... ♜d7 remise
- 11) 1. ♜g4 (1. b5 ♜e7=) 1. ... ♜f6 2. b5 a6 3. bxa6 bxa6 4. b4
- 12) 1. ... ♜b6 2. ♜c4 h6 3. h4 h5 ist die beabsichtigte Lösung, aber wie Kiri Arnold u.a. darauf hingewiesen hat, spielt Weiss 2. h4 h6 (2. ... Kxb5 3. h5 h6 4. Kc3 Kc6 5. Kc4 Kd6 6. Kc3 Ke5 7. Kc4 Kf5 8. Kxc5 Kg5 9. Kd4 Kxh5 10. Ke3 Kg4 11. Kf2) 3. h5 mit remis. Die Bauern sollten auf der g-Linie stehen.

10 Bauernendspiel / Randbauer: A

- 1) 1. a4 ♖xa2 2. ♕f4 ♖b3 3. ♕e3 ♖xa4 4. ♕d2 ♖b3 5. ♕c1
- 2) 1. ♕c3
- 3) 1. a4 bxa4 2. ♕d2 ♖b3 3. ♕c1
- 4) 1. ♕h6 (1. ♕f7? ♕e5 2. ♕e7 ♕d5 3. ♕d7 ♕c4 4. ♕c6 ♕xb4)
- 5) 1. ♕d3
- 6) 1. ♕f7
- 7) 1. ♕f6 ♕e8 2. ♕g5
- 8) 1. a5 bxa5 2. a4
- 9) 1. ♕b7 a5 2. ♕c6 ♕b4 3. ♕d5
- 10) 1. ♕e4! ♕d2 (1. ... ♕f2 2. ♕d5) 2. ♕d5 ♕d3 3. ♕c6 ♕d4 4. ♕b7 ♕c5 5. ♕xa7
- 11) 1. ♕g5!
- 12) 1. a5 (1. ♕d4 ♕e2 2. a5 ♕f3=) 1. ... ♕f1 2. ♕d4 ♕e2 3. ♕c5 ♕d3 4. ♕b6 ♕d4 5. ♕xa6 ♕c5
6. ♕b7

11 Bauernendspiel / Verteidigen: A

- 1) 1. ♕d3! (1. bxc3+? ♕xc3) 1. ... cxb2 2. ♕c2 ♕a3 (2. ... ♕c4 3. a4) 3. ♖b1 d3 Patt
- 2) 1. ... ♕e3 (1. ... ♕xf4?? 2. ♕d5)
- 3) 1. ... g6 (1. ... ♕c7 2. g6 f6 3. ♕e4 ♕d8 4. ♕f5 ♕e7 5. c7 ♕d7 6. c8♙+ ♕xc8 7. ♕e6 ♕c7 8. ♕f7 f5
9. ♕xg7 f4 10. ♕f8 f3 11. g7 f2 12. g8♙ f1♙+ 13. ♙f7+)
- 4) 1. g4 ♕f4 2. g5 ♕xg5 3. ♕g3
- 5) 1. ♕g2 (1. b6 cxb6 2. ♕g2) 1. ... ♕g6 2. ♕f2 ♕f6 3. ♕e2 ♕e6 4. ♕d2 ♕d6 5. b6 cxb6 6. ♕c2 ♕c6
7. ♕b2
- 6) 1. ♕b6! (1. ♕b5? ♕d6 2. ♕a4 ♕c6 3. ♕xa5 ♕c5) 1. ... ♕d6 2. ♕b5! ♕e5 3. ♕xa5
- 7) 1. ♕c2! (1. ♕c4? ♕e3) 1. ... ♕e3 2. ♕d1
- 8) 1. h4 g4! 2. f4! (2. fxg4+? ♕f6 3. g5+ ♕f5 4. g6 hxg6#) 2. ... ♕xf4 Patt
- 9) 1. ♕a4 ♕d4 2. ♕a5 e4 3. a4 e3 Patt
- 10) 1. b4 c4 2. b5! axb5 3. b4 ♕b1 Patt
- 11) 1. c4 bxc4 2. ♕e4 ♕c2 3. ♕d4 ♕xb2 4. ♕xc4 ♕xa3 5. ♕c3
- 12) 1. ♕d2 g3 (1. ... ♕e7 2. ♕e3 f5 3. ♕f4 ♕f6 4. e3!) 2. ♕e3 f5! 3. ♕f3 f4 4. e3!

12 Bauernendspiel / Mix: A

- 1) 1. ♕d5 ♕d7 2. e5 dxe5 3. ♕xe5 ♕e7 4. e4
- 2) Zeichnung
- 3) Zeichnung
- 4) 1. b6 g3 2. b7 g2 3. b8♙ g1♙ 4. ♙h8+ ♕g5 5. ♙g7+
- 5) 1. ♕f5 ♕g7 2. h8♙+ ♕xh8 3. ♕f6 ♕g8 4. g7
- 6) 1. a4 a5 2. g4+ hxg4+ 3. ♕g3
- 7) 1. ... ♕e3 (1. ... Kd5 2. Kd3 Kc3 3. Kc3=) 2. ♕c4 ♕d2 3. ♕b5 ♕c3 4. ♕xb6 ♕b4
- 8) 1. ♕h4 (1. ♕h5 ♕f6 2. ♕g4 g6) 1. ... ♕f6 2. ♕h5 ♕e7 3. ♕g6 ♕f8 4. e7+ ♕xe7 5. ♕xg7
- 9) 1. c4 dxc4 2. bxc4 ♕xc4 3. ♕h6
- 10) 1. ♕d8! (1. ♕xd7? ♕b6! 2. ♕e6 ♕c5!) 1. ... ♕b6 (1. ... c6 2. ♕xd7 cxb5 3. c5 b4 4. c6 b3 5. c7 b2
6. c8♙ b1♙ 7. ♙a8+) 2. ♕xd7! ♕b7 3. c5 ♕b8 4. c6
- 11) 1. e3! (1. e4? fxe4 2. ♕xe4 c3! 3. bxc3 ♕e6) 1. ... ♕e6 2. e4 fxe4 3. ♕xe4
- 12) 1. g3 (of 1. ♕g7 ♕g5 2. g3) 1. ... ♕f6 (1. ... g5 2. ♕h5 g4 3. ♕h4) 2. g4 g5 3. ♕h5

13 König in der Mitte: A

- 1) 1. ♖xc6 bxc6 2. ♙xe6+ fxe6 3. ♔g6#
- 2) 1. ♚xe5+ fxe5 2. ♙d8+ ♖xd8 3. ♚xd8#
- 3) 1. ♙xg6+ hxg6 2. ♔xg6+ ♕e7 3. ♖f5#
- 4) 1. ♚xf5 exf5 2. ♖xc6+
- 5) 1. ... d4 2. cxd4 ♔b4 3. ♙xb4 ♙xf2#
- 6) 1. ♔e4 ♙xg3 2. ♔c6+ ♚xc6 3. ♚d8#

- 7) 1. ♖xf7 ♘xf7 2. ♘xc7!
- 8) 1. ♘a3 ♜e5 2. f4
- 9) 1. ♜xd6 ♖xf5 2. ♜xe5+
- 10) 1. ♜xe6+ fxe6 2. ♖e5
- 11) 1. d6 ♖a6 2. dxc7 ♖xc7 3. ♖d6#
- 12) 1. ♖d5 ♜c8 2. ♖c7+

14 König in der Mitte: B

- 1) 1. ♖b5 axb5 2. ♘xb5+
- 2) 1. ♖xg7+ ♘xg7 2. ♜xe6+ fxe6 3. ♜g6#
- 3) 1. ♖xd5 cxd5 2. ♘b5+ ♖c6 (2. ... ♖d7 3. ♖e5) 3. ♖d4
- 4) 1. ♜xd8+ ♘xd8 2. ♖c6+ ♘e7 3. ♜d8#
- 5) 1. ♜f8+ ♜xf8 2. ♖d6+ ♖e7 3. ♖f5+ ♖e8 4. ♖xg7#
- 6) 1. ♘a6
- 7) 1. ♘b5+ ♜xb5 (1. ... axb5 2. ♜xb4) 2. ♜c6+ ♖e7 3. ♜c7+
- 8) 1. ♘a6 (1. ♖e5 0-0 2. ♖xc6 bxc6 3. ♜xc6 ♜ab8 4. ♜f2 ♜b6 5. ♜a4 ♘d6)
- 9) 1. ♜d6 ♜a2 (1. ... ♘d6 2. ♘xf7+) 2. ♖c3 ♜c4 3. b3! 1. ♖e5 h5 (1. ... ♖f8 2. ♜h5 ♖g7 3. ♜f7+ ♖h6 4. ♖g4+) 2. ♜d3 ♜h6 3. ♜d5 ♜h7 4. ♜g8+ ♘f8 5. ♖g6+ ♜e7 6. ♘f7#
- 11) 1. ♜xe6+ ♘xe6 (1. ... fxe6 2. ♘g6#; 1. ... ♘e7 2. ♜xc5) 2. ♘b5+ ♜c6 (2. ... ♘d7 3. ♜e1+ ♘e7 4. ♜xc5) 3. ♜d1
- 12) 1. ♖xe5 dxe5 2. ♜xe5+ ♖d7 3. ♜a4+ ♖c8 4. ♜c6+

15 König in der Mitte / Stellung öffnen: A

- 1) 1. ♖d6+ ♘d6 (1. ... cxd6 2. exd6+ ♘e7 3. ♜xe7+ ♖f8 4. ♘h6+ ♖g8 5. ♜d4; 1. ... ♖e7 2. ♘g5+ ♖e6 3. ♜g4+) 2. exd6+ ♖f8 3. ♘h6+ ♖g8 4. ♜d4 f6 5. ♜c4#
- 2) 1. f4
- 3) 1. f5 exf5 2. ♜e1 ♘e6 3. ♖xd5 ♜f7 4. ♜xe6+
- 4) 1. d5 cxd5 2. ♖xd5 ♜b5 3. ♘b4
- 5) 1. e4 dxe4 (1. ... ♘g4 2. ♜d2 dxe4 3. d5 e3 4. ♘xe3) 2. d5 ♜g6 3. dxc6 ♜xg5 4. cxb7
- 6) 1. d4 ♘e6 2. d5 cxd5 3. exd5 ♘f5 4. ♖xe5 dxe5 5. ♖xe5
- 7) 1. ♖d6+ exd6 2. exd6 ♘xd6 3. ♜e2+ ♖f8 4. ♘h6+ (4. ... ♖g8 5. ♜e8+ ♘f8 6. ♜xf8#)
- 8) Zeichnung
- 9) 1. e5 c5 (1. ... dxe5 2. ♖xe5) 2. ♜h4 dxe5 3. ♖xe5 ♜c7 4. ♖xd7
- 10) 1. f4 f6 2. fxe5 dxe5 3. d6
- 11) 1. e4 fxe4 (1. ... ♘xf3 2. e5) 2. ♖xe4 dxe4 3. ♜xe4+ ♖e7 4. ♜xg4
- 12) 1. ♖d6+ ♘d6 (1. ... ♖e7 2. ♜h5) 2. ♜xd5

16 König in der Mitte: C

- 1) 1. ♖xf6+ gxf6 2. ♜h5+ ♖e7 3. ♜f7#
- 2) 1. g7 ♘xg7 2. ♜h5+ ♖d8 3. ♖e6#
- 3) 1. ♜b4 ♜d8 2. ♜c8 ♜xc8 3. ♜xc8
- 4) 1. ♖xe6 ♜xe5 (1. ... ♜b6 2. ♜h5 g6 3. ♜xg6 hxg6 4. ♘xg6; 1. ... fxe6 2. ♜h5+) 2. ♖c7#
- 5) 1. ♘b7 (1. ♜fe1 ♘e6) 1. ... ♘b7 2. ♜fe1
- 6) 1. ♖xf7+ ♜xf7 2. ♜xd5+ ♖c8 3. ♜xe8+
- 7) 1. ♜e5+ ♜xe5 (1. ... fxe5 2. ♜e7#; 1. ... ♖d8 2. ♜xe4) 2. ♘xc6+
- 8) 1. ♖b5 ♖xd3+ (1. ... cxb5 2. ♘b5+ ♖d7 3. ♘d7+) 2. ♜xd3
- 9) 1. ♜xd4 exd4 (1. ... ♜f7 2. ♜g8+ ♜f8 3. ♜xh7 ♜f7 4. ♜g8+ ♜f8 5. ♜g6+) 2. ♘e2
- 10) 1. ♖xe4 fxe4 (1. ... ♘xa4 2. ♖xc5+) 2. ♜xe4+ ♘e7 3. ♘e7
- 11) 1. ♜g6+ (1. ♖xh7? ♖xh7) 1. ... hxg6 (1. ... ♖d7 2. ♜xg7+) 2. ♜xh8+ ♖e7 3. ♜xd8 ♖xd8 4. ♖f7+
- 12) 1. ♘h7 ♘d6 2. ♜e8+ ♜xe8 3. ♘d6+ ♜e7

17 Endspiel / Falscher Läufer: A

- 1) 1. ♘d5+ ♖e7 2. h6 ♖f8 3. ♖d2

- 2) 1. ♖c5! ♗c7 2. ♖a7!
- 3) 1. ♖e4 ♗xe4 (1. ... ♗e5 2. h5 ♗f6 3. h6 ♗f7 4. ♖h7) 2. ♗g4 ♗e5 3. ♗g5
- 4) 1. ♖f7 g3 2. hxg3
- 5) 1. ♗e3 ♗f7 2. ♖h7 ♗f6 3. ♗f4
- 6) 1. ♖b3 ♗e6 (1. ... ♗e6 2. ♖g5) 2. ♖f4
- 7) 1. ♖g6+ ♗xg6 2. h7 ♗xh7 3. ♗d5 ♗g8 4. ♗e6 ♗f8 5. f7 ♗g7 6. ♗e7
- 8) 1. ♖g8 g4 2. hxg4 g5 3. ♖b3
- 9) 1. ... ♖c5 2. h6 ♖e3+
- 10) 1. ♖c3+ ♗h7 2. ♖g7 b4 3. a4
- 11) 1. ♖e3 (1. ♖e8 Patt; 1. ♖xd5+? ♗xd5 2. h5 ♗e5) 1. ... ♗xe3 2. h5
- 12) 1. ♗h2 ♖xh3 2. g3+

18 Endspiel / Falscher Läufer: B

- 1) 1. ♗f3 ♗g6 2. h4 gxh4 3. ♗g2
- 2) 1. ♗d2! (1. ♗d1? ♖f5 2. ♗d2 a3 3. ♗c3 ♖e6 4. ♗c2 ♖a2 5. ♗c3 ♗c5) 1. ... a3 (1. ... ♖f5 2. ♗c3!) 2. ♗c2! (2. ♗c1? ♖f5; 2. ♗c3? ♖e6) 2. ... ♖f5+ 3. ♗b3
- 3) 1. g6 ist gezwungen. Warten mit diesem Zug verliert: 1. ♗g4 ♗e4 2. g6 ♖f4 oder 1. ♗e3 ♗e6 2. g6 ♗f5 3. h6 ♖f4+.
- 4) 1. ♖g6+! ♗xe7 2. ♖h7! ♗f8 3. ♖xg8 ♗xg8 4. ♗c4! h5 5. ♗d3 h4 6. ♗e2 h3 7. ♗f2! (7. ♗f3? ♖h4; 7. ♗f1? ♖d4) 7. ... h2 8. ♗g2
- 5) 1. ... h6
- 6) 1. ♗g3 ♗g4 (1. ... ♗xg3 Patt; 1. ... f4 2. ♗xh5 und ♗xf4) 2. ♗xf5 ♗xf5
- 7) 1. ♖a6! bxa6 2. Ke4 auf dem Weg nach a1.
- 8) 1. ♗g3 ♖f1 2. ♗f2 ♖h3
- 9) 1. d3 a5 2. ♗c5 a4 3. ♗xd4
- 10) 1. ♗c5 ♖e6 2. ♗b6! (2. ♗b4? ♗d4 3. ♗a3 ♗c3 4. ♗a4 ♗b2 5. ♗b4 ♖d7 6. ♗a5 ♖b5 7. ♗b4 ♗a2 8. ♗a5 ♗b3) 2. ... ♖c8 3. ♗c5 (3. ♗a5? ♗d4) 3. ... ♖e6 4. ♗b6 ♖c4 5. ♗c5
- 11) 1. ... ♖g1 2. ♖e4 (2. ♖h3 ♖g3+ 3. ♖xg3 Patt; 2. ♖h2 ♖g2 3. ♖h1 ♖xc2) 2. ... ♖xh1
- 12) 1. ♖f8+ ♖c8 2. ♖xc8+ ♗xc8 3. ♖a6

19 Endspiel / Falscher Läufer: C

- 1) 1. ♗h3 ♗e5 2. h5 ♗e6 3. h6 ♗f7 4. ♖h7 ♗f6 5. ♗g4
- 2) 1. ♖e5+ ♗g8 2. ♖g7! (2. ♖xf7+ ♗xf7 3. a4 ♗e6 4. a5)
- 3) 1. ... ♗h3 2. ♗g1 ♖d4+ 3. ♗f1 ♗xg3 4. ♗e2 ♗xh4
- 4) 1. ♖b6! axb6 (1. ... ♗a8 2. ♗c7; 1. ... ♗c8 2. ♖xa7) 2. axb6
- 5) 1. ♗f7 ♗h7 2. ♗f8 ♗h8 (2. ... ♗h6 3. ♗g8 ♗h5 4. ♖d1+ g4 5. hxg4+) 3. ♖g8 g4 4. hxg4 g5 5. ♖d5
- 6) 1. ... ♗h3 2. ♗f1 ♗h2 3. f3 h5 4. ♗f2 ♖d4+ 5. ♗f1 h4 6. f4 h3 7. f5 ♗g3 8. f6 h2
- 7) 1. ... g4 (1. ... ♗h4 2. ♖g4 ♗g3 3. ♗f5) 2. hxg4+ ♗g5 3. ♗e6 h5
- 8) 1. ♗e5+ (1. ♗h2+ ♗h4 2. ♗f3+ ♖xf3 3. ♗xf3 ♗h3 4. ♗f2 ♖c5+) 1. ... ♗h4 2. ♗g6+ ♗g4 (2. ... ♗g5 3. ♗xh3 ♗xg6=) 3. ♗e5+
- 9) 1. ♖b4! (1. a5? d2; 1. ♗e1? ♗e4 2. a5 ♗d5 3. a6 ♗c6 4. ♖c5 ♗c7 5. ♖a7 ♗c6; 1. ♖h6? ♗e4) 1. ... ♗e4 2. a5 ♗d5 3. a6 ♗c6 4. ♖a5! d2 5. ♗e2 (5. ♖xd2? ♗b6)
- 10) Zeichnung
- 11) 1. ♖g5+ ♗e2 2. ♖h6 gxh6
- 12) 1. a6 (1. ♖xg2 ♖xg2 2. a6 ♖f1+) 1. ... bxa6 2. ♖xg2 ♖xg2 3. ♗xb4

20 Endspiel / Falscher Läufer: D

- 1) 1. a6 (1. ♖d4? ♗c7 2. a6 ♗b8) 1. ... ♗c6 2. ♖d4 (2. ♖b8? ♗b6 3. a7 ♗b7) 2. ... ♗c7 3. ♖a7!
(Minski 2015)
- 2) 1. ♗e1 ♖b3 (1. ... ♖xg2) 2. ♖xd5+ ♗xd5 3. ♗d2 ½-½ (Kidson)
- 3) 1. ... fxg4 (1. ... f4 2. g5 (2. gxh5 fxg3+ 3. ♗xg3 ♗f6 4. h6 ♗f7 5. ♖h7 ♗f6 6. ♗f4)) 2. ♖g6 h4 3. gxh4 ♗f6 ½-½
- 4) 1. ... ♖g3! 2. ♗g5 ♗e5 3. ♗h5 ♗f6 4. g5+ ♗f5 5. g6 hxg6# (Ansorge-Hübner, Keulen 1960)

- 5) 1. ♖f2 ♗f5 2. ♖h4 ½-½ (Krikheli 1984)
- 6) 1. h4+ gxh3 2. ♗f3 ♖h2 3. ♗f2 ♗g4 4. c7 ♖xc7 5. ♗g1 ½-½ (Katsnelson Mitrofanov 1977)
- 7) 1. b3! a3! (1. ... axb3 2. ♗c3 ; 1. ... ♖xb3 2. ♗c3) 2. ♗c3! (2. ♗c4? ♖b1 3. ♗c3 ♗b6! 4. b4 ♖a2) 2. ... ♖b1 3. b4 ♖a2 4. b5 ♖d5 5. ♗c2 ½-½ (Werle 1952)
- 8) 1. ♖e3+ ♗c4 2. a3 ♗d5 3. a5 ♗c6 4. a6 ♗c7 5. ♖a7 ♗c6 6. a4 (Horwitz 1884)
- 9) 1. a6 b6 (1. ... bxa6 2. ♗d4 a5 3. ♗c3) 2. a7 ♖c6 3. ♗d4 ♗f6 4. ♗c4 ♗e6 5. a8 ♗ ♖xa8 6. ♗b5 (Akopyan 2005)
- 10) 1. a4! (1. g8 ♗? ♖xg8 2. b4 (2. a4 b4!) 2. ... ♗b3!) 1. ... bxa4! 2. g8 ♗ ♖xg8 3. b4! (oder 3. b3) 3. ... axb3 ½-½
- 11) 1. ♗c5! (1. ♖e6 g4 2. ♖xg4 ♗g8) 1. ... b6+ 2. ♗d4! (2. ♗xb6 g4 3. ♗c5 g3 4. ♖d5 g2 5. ♖xg2 ♗g8) (Bernhardt 1962)
- 12) 1. ♗e5! ♗c8 2. ♖a7 b5 (2. ... b6 3. a6) 3. a6 b4 4. ♗d4! (4. ♗e4? b3 5. ♗d3 ♗c7 6. ♗c3 ♗c6 7. ♖c5 ♗c7 8. ♖a7 ♗c6) 4. ... b3 5. ♗c3 ♗c7 6. ♗xb3 (Aliev 2015)

21 Verwundbarkeit ausnutzen: A

- 1) 1. ♗b5+ c6 2. ♗d3
- 2) 1. ♖h5
- 3) 1. ♖xb6 cxb6 2. ♗g1
- 4) 1. ... ♗h5 2. ♖g1 ♖xg1 3. ♗xg1 ♗xg3 4. hxg3 ♗xg3+
- 5) 1. ♗a3 ♗d7 2. ♖b5+ ♗c7 3. ♖h3
- 6) 1. ♗h1 ♗f7 2. ♗g1
- 7) 1. ♖a6 ♗b8 2. ♖xb7
- 8) 1. ♖c1 c6 2. dxc6 bxc6 3. ♖xc6+
- 9) 1. ... ♖a6 2. b3 ♗xd5 3. ♖a2 ♗c3 4. ♗xc3 bxc3
- 10) 1. ... ♗g4 2. ♗f3 (2. ♗b3 ♖d3 3. ♗d1) 2. ... ♖c5 3. ♖e3 ♖xe3 4. fxe3 ♗xe3 5. ♗f2 ♗c2
- 11) 1. ... ♗xc3 2. ♗xc3 ♗b4
- 12) 1. ... ♗a8 2. ♖g3 fxg3

22 Verwundbarkeit ausnutzen: B

- 1) 1. ♗d4
- 2) 1. ... ♗h6 (1. ... ♗g3+ 2. hxg3 ♖d4 3. f4) 2. ♖fd1 ♗g3+ 3. ♗g1 ♗e3#
- 3) 1. a5 ♖b7 2. axb6
- 4) 1. ... ♗f6 2. ♗d2 ♖xd4
- 5) 1. ... ♖a5
- 6) 1. ♗g3
- 7) 1. ... ♖a4
- 8) 1. ♗a4 ♖b7 2. ♗xb6 ♖xb6 3. ♖c7
- 9) 1. ... ♗h5 (1. ... ♖h2+ 2. ♗h1 ♗h5 3. ♖e1) 2. ♖d3 ♖h2+
- 10) 1. h4
- 11) 1. ... ♖d8
- 12) 1. ♗g3 g6 (1. ... ♗h5 2. ♗g4) 2. ♗xh6+ ♗g7 3. ♗f5+

23 Verwundbarkeit verringern: A

- 1) 1. ♖e2
- 2) 1. ... g3
- 3) 1. ... h6
- 4) 1. ... ♖e7
- 5) 1. ♗e2
- 6) 1. ... a5
- 7) 1. ... f5 2. ♗h4 ♗xd6
- 8) 1. ... h6 2. ♖h4 ♗xe4
- 9) 1. ... d6 2. ♗d2 ♗e7
- 10) 1. ... ♗g7

- 11) 1. ... ♖a5
 12) 1. ♙f4 exf4 2. ♗xd4

24 Eröffnung / Verwundbarkeit: A

- 1) 1. ... ♗d6 2. ♗xg6 ♗g3+ 3. ♖h1 ♗xh3+ 4. ♖g1 ♗g3+ 5. ♖h1 hxg6#
 2) 1. ... ♙b5 2. ♗d1 ♙c5
 3) 1. ♗d2 exd5 2. ♗xe4
 4) Zeichnung
 5) 1. ♙a6
 6) 1. ♙b5+ ♙d7 2. ♙xd7+ ♖xd7 3. ♗e5+
 7) 1. ♗xd7 ♙xd4 (1. ... ♗xb5 2. ♗xg7 ♖xd7 3. c4) 2. ♗f6+ ♖f8 3. ♙h6#
 8) 1. d6 (1. 0-0-0 a6) 1. ... ♙xd6 2. 0-0-0
 9) 1. exd5 (1. d4 ist auch gut, doch weniger) 1. ... cxd5 2. ♗xe5 d4 3. ♙xd4
 10) 1. exf5 (1. ♗g5 ♗c5 2. ♙xh5 gxh5 3. ♗xh5 h6 4. ♙xc5 ♗xg5 5. ♗xg5 hxg5 6. ♙e3 f4) 1. ... gxf5
 2. ♗g5
 11) 1. ♙a4+ ♙d7 2. ♗e5
 12) 1. ♙xh6 gxh6 2. ♗h4

25 Eröffnung / Verwundbarkeit: B

- 1) 1. ... a4 2. ♗c1 a3
 2) 1. ♗a4 (1. ♗c1 ♗c6 2. ♗a4 ♙b4+ 3. ♖d1 ♙a5) 1. ... ♗a7 (1. ... ♗d7 2. ♗c1 ♗d8 3. ♗xb7) 2. ♗b6
 3) 1. ♗d1 (1. d5 kann auch) 1. ... ♙xc3 2. ♙xc3 ♗c7 3. d5
 4) 1. ... a6 2. b4 ♗xb4 3. ♙a3 ♙c2
 5) 1. ... ♗c5 2. e4 dxe4 3. dxe4 ♗d3+ 4. ♖d1 ♗xb2+ 5. ♖c2 ♗a4
 6) 1. ... exd4 2. ♙xd4 ♙b4 3. ♙c3 ♙xc3 4. bxc3 ♙xf3 5. gxf3 ♗d7 6. ♗f1 ♗xh3
 7) 1. ♗xf6+ ♙xf6 2. ♗f4!
 8) 1. ... ♗xd4 2. ♗xd4 ♗g4
 9) 1. ♗f4 ♗c8 2. ♗g5
 10) 1. ... ♗b6 2. ♗d3 (2. ♙b5 ♙xh6 3. ♗xh6 a6 4. dxc5 dxc5 5. ♗d1 ♗c7 6. ♙a4 ♗xa4 7. ♗xa4 ♗xe4;
 2. ♙xg7 ♗xc4 3. ♗d3 ♗xb2) 2. ... ♙xh6
 11) 1. d4 ♙b6 2. d5 a6 3. ♙a4
 12) 1. ♗g5 0-0 (1. ... ♗f8 2. ♗xh7 ♗h8 3. ♗g5 ♗f8 4. ♗h5) 2. ♗h5 h6 3. ♗xf7

26 Materialgewinn? / Ja oder nein: A

- 1) ja: 1. ... ♗xe4 2. ♗e1 ♗d2
 2) nein: 1. ... ♗xe4? 2. ♙g5 ♙xf3 3. gxf3
 3) ja: 1. ♙xf7+ ♖xf7 2. ♗g5+ ♗xg5 3. fxxg5+
 4) nein: 1. ... ♗xb3? (1. ... ♖g8) 2. ♙d6!
 5) nein: 1. ... ♗xd4 2. ♗a4
 6) ja: 1. ... ♗xd4 2. e5 ♙c5
 7) ja: 1. ♗xe4 (1. ... ♗xe4 2. ♗xg7+ ♖h8 3. ♗g3+ ♗f6 4. ♗xh3) 1. ... ♗d7 2. ♗d4
 8) nein: 1. ♙xa6? ♙f5 2. ♗b2 bxa6
 9) ja: 1. ♗xf7 ♗xd4 (1. ... ♗xf7? 2. ♗xd8+) 2. ♗xd8 ♗d7 (2. ... ♗xd8 3. ♗xc7)
 10) nein: 1. ... ♗xc5 (1. ... ♗xa2 2. ♗a3) 2. ♗ee3
 11) ja: 1. ♗xc6+ ♖d6 2. ♗a3
 12) nein: 1. ... ♗xc3 2. ♗d8+ ♖h7 3. ♗g5+

27 Materialgewinn? / Ja oder nein: B

- 1) ja: 1. ... ♗xe4
 2) nein: 1. ♗xd5? ♗c7! 2. ♗dd4 e5
 3) nein: 1. ... ♗xf2 2. ♙xf2 ♗xe2 3. ♗ae1
 4) ja: 1. ♗cxe4 ♗xe4 2. ♗xe4 ♗xe4 3. ♙f3
 5) ja: 1. ... ♗xd4 2. cxd4? ♗b5+

- 6) nein: 1. ... ♖xe4 (1. ... ♗xe4 2. ♕xd8) 2. ♗h6+ gxh6 3. ♕xf6
 7) ja: 1. ♕xa7 b6 2. c5 ♗b7 3. c6+ ♗xc6 4. ♕b5
 8) ja: 1. ♗xd5
 9) nein: 1. ... ♗xc5? 2. ♗d5 cxd5 3. ♕xc5
 10) nein: 1. ... ♕xe5? (1. ... ♗xe5 2. ♖c5) 2. ♖xe5 ♗xe5 3. ♖c5
 11) ja: 1. ♗xb5
 12) nein: 1. ♗xd5 ♖xd5 (1. ... ♗f2+ 2. ♖xf2 ♕xf2 3. ♗xc7)

28 Damenendspiel: A

- 1) 1. ♖d5+ ♗b4 (1. ... ♗a6 2. ♖a8+) 2. ♖d4+ ♖xd4+ 3. ♗xd4
 2) Zeichnung
 3) 1. ♖g8+ ♗c5 (1. ... ♗b4 2. ♖b8+; 1. ... ♗d3 2. ♖h7+) 2. ♖c8+ ♗b6 3. ♖b8+
 4) 1. ... ♖d7+ 2. ♗a3 (2. ♗b3 ♖d5+ 3. ♖xd5+ ♗xd5; 2. ♗a5 ♖d5+ 3. ♖xd5+ ♗xd5; 2. ♗b4 ♖e7+ 3. ♖xe7+ ♗xe7) 2. ... ♖e7+ 3. ♖xe7+ ♗xe7
 5) 1. ♖c3+ ♗d5 2. ♖c4+ ♗e5 3. d4+
 6) 1. ♖b6+ ♗a3 2. ♖xd6+ ♖b4 3. ♖a6+
 7) 1. ... ♖b6+ 2. ♗e7 (2. ♗d7 ♖b5+; 2. ♗d5 ♖b5+ 3. ♖xb5+ axb5) 2. ... ♖e3+
 8) 1. ♖f8+ ♗b5 2. ♖b8+ ♗c5 (2. ... ♗a5 3. ♖c7+ ♗b5 4. ♖b6#) 3. ♖e5#
 9) 1. ♖c4+ ♗a5 2. b4+ ♗a4 3. ♖a6+
 10) 1. ... ♖e7 2. g4 (2. f5 ♖e4+ 3. g4 ♖e1+) 2. ... ♖e1+
 11) 1. ♖d3 ♖b5 (1. ... b5 2. ♖c2+) 2. ♖a3#
 12) 1. ♖f7+ ♗d6 2. ♖d7+ ♗c5 3. ♖a7+

29 Damenendspiel: B

- 1) 1. ♖e5+ ♗g6 2. ♖e4+ ♖xe4+ 3. ♗xe4 ♗f6 4. ♗d5 ♗e7 5. ♗c6 ♗d8 6. ♗b7
 2) 1. ♖h4+ ♗g6 2. ♖h5+ ♗f6 3. ♖h8+
 3) 1. ♖e7+ ♗f5 2. ♖e6+ ♗f4 3. ♖xh6+
 4) 1. a4 ♖xa4 2. ♖e8+
 5) 1. ♖e7 ♗c8 2. ♖e6 ♗d8 3. ♖g8+ ♖e8 4. ♖xe8+ ♗xe8 5. ♗e6
 6) 1. ♖e8 ♖xf3 2. ♖a8+
 7) 1. ♖c8+ ♗d6 2. ♖c6+ ♗e5 3. f4+
 8) 1. ♖a8+ ♗d7 2. ♖c8+ ♗d6 3. ♖c6+ ♗e5 4. ♖c5+
 9) 1. ♖e4 ♖d7 2. ♖a8+ ♗b5 3. ♖a4+
 10) 1. ♖f7+ ♗g5 2. ♖g8+ ♗f4 3. ♖g4+ ♗e5 4. ♖g7+
 11) 1. ♖g2+ ♗h4 2. ♖h2+ ♗g5 3. f4+
 12) 1. ♖b1+ ♖g1 2. ♖b7+ ♖g2 3. a6! ♖xb7 4. axb7 ♗g1 (4. ... ♗g2 5. b8♖ h1♖ 6. ♖b7+) 5. b8♖ h1♖ 6. ♖b1+

30 Damenendspiel: C

- 1) 1. ♖g7+ ♗f5 2. ♖g5+ ♗e6 3. f5+
 2) 1. ♖f8+ ♗g5 2. h4+ gxh3 3. ♖f4+ ♗h5 4. ♖h4#
 3) 1. ♖g7 c2 2. ♖h7+ ♖h6 3. ♖f5+
 4) 1. ♖h3+ (1. g4? ♖e8+ 2. ♖xe8 Patt) 1. ... ♖h4 (1. ... ♗g6 2. ♖h7+ ♗f6 3. ♖f7+ ♗e5 4. ♖e7+) 2. ♖e6+ ♗h5 3. ♖f7+ (3. ♗h7? ♖g3!) 3. ... ♗g4 4. ♖f3#
 5) 1. ♖d8+ (1. ♖b5+ ♗d4) 1. ... ♗c5 2. ♖d6+ ♗b5 3. ♖b6#
 6) 1. ... ♖c3+ (1. ... ♖d5? 2. ♖g3+ ♗xd4 3. ♖c3+ ♗e4 4. ♖e1+=) 2. ♗b5 ♖c4+ 3. ♗a5 ♖d5+
 7) 1. ♖c6 ♖b4 (1. ... ♖d3+ 2. ♖b5+ ♖xb5+ 3. ♗xb5) 2. ♖d7 (2. ♖b5+ ♗a8 3. ♖d5+ ♗b8 4. ♖d8#)
 8) 1. ♖h3+ ♖h4 (1. ... ♗g6 2. ♖h7+ ♗f6 3. ♖f7+ ♗e5 4. ♖e7+) 2. g4+ ♗g6 (2. ... ♗h6 3. ♖d3) 3. ♖d3+ ♗f6 4. ♖d6#
 9) 1. ♖e1 ♗e5 2. d4+
 10) 1. ♖h4+ (1. ♖xg6? ♖c8+ 2. ♗xc8 Patt) 1. ... ♗g7 2. ♖e7+ ♗g8 3. ♖d8+ ♗g7 4. ♖c7+
 11) 1. ♖f6+ ♗e4 (1. ... ♗d5 2. ♖e6+ ♗c5 3. ♖c8+) 2. ♖xg6+ ♗d5 (2. ... ♗e5 3. ♖e6+ ♗f4 4. ♖h6+)

3. ♖e6+ ♘c5 4. ♖c8+
 12) 1. ♖e6 ♖c7 2. ♖d6 ♖xd6 (2. ... ♖f7 3. ♖g3#) 3. cxd6

31 Verteidige gegen Drohungen: A

- 1) 1. g5 ♙xd7 2. g6+ ♘g8 Patt
 2) 1. ♙g4+ ♘xg4 (1. ... ♘b8 2. ♙xa7+) 2. ♖xg4+
 3) 1. ♘h4 ♙xe5 2. g5#
 4) 1. ... ♖xg4+! 2. ♘h6 (2. hxg4 ♖h1#) 2. ... ♖xh3+ 3. ♖h5 ♖xd7
 5) 1. ... ♖h5
 6) 1. ♙xf6 (1. ♙b3 ♘xd4 2. ♖xd4 c5 3. ♖xd6 ♖xd6 4. ♖xd6 c4) 1. ... ♖xf6 2. ♙b3
 7) 1. ... ♘g6 (1. ... ♖a5 2. ♙xe5)
 8) 1. ♖d1 ♖xd1 2. ♖xc3
 9) 1. ♖h5 ♙xh5 (1. ... ♖g8 2. ♖hh7 b2 3. ♖xa7+ ♘b8 4. ♘c6+ ♘c8 5. ♖hc7#) 2. ♘c6 ♙f3 3. ♖xa7#
 10) 1. ... ♖e8 (1. ... ♖d8 2. ♙b8)
 11) 1. ♘e4 (1. ♘b3 ♖xd3 2. ♖xd3 ♙xf2+ 3. ♖xf2 ♖xd3) 1. ... ♖xd3 2. ♖xd3 ♖xd3 3. ♘xc5
 12) 1. ... ♖xe1 2. ♖xe1 ♖d8

32 Verteidige gegen Drohungen: B

- 1) 1. f4 ♙xc3 (1. ... ♖xh6 2. fxe5) 2. ♙g5
 2) 1. ... ♖c8
 3) 1. ♖f2 (1. ♖e1 f4) 1. ... f4 (1. ... ♘xc4 2. ♖e8+ ♖xe8 3. ♖xd4) 2. ♖e8+ ♘g7 3. ♖xd8 ♙xf2+
 4. ♘xf2
 4) 1. ♘f6+ gxf6 2. gxf3+
 5) Zeichnung
 6) 1. ♖f5
 7) 1. ... ♘d3 2. ♖xd3 c4+
 8) 1. ♘d5 fxg6 2. ♘f6++ ♘h8 3. ♘xg6#
 9) 1. ... g5 (Ansonsten verliert Schwarz eine Figur.) 2. ♙xg5 f6
 10) 1. ... ♘d4 2. ♖xd4 ♖xf3
 11) 1. ♖f5 ♖xf5 2. ♙xe4
 12) 1. ... ♘c6 2. ♖xc6 axb5

33 Verteidige gegen Drohungen: C

- 1) 1. ... ♙f8 (1. ... ♘g8 2. ♖xe7+ ♘xe7 3. ♘d6+) 2. 0-0-0 ♖c8 3. ♙g5 ♖c4 4. c3 ♙xd6 5. ♘xd6+ ♘e7
 6. ♘xc4 ♖xc4
 2) 1. ♖xf7+ (1. g3 ♖d7) 1. ... ♖xf7 2. ♖xc8+ ♖e8 3. ♖xe8+
 3) 1. ... ♖e4 (1. ... ♙e8 2. ♖d8 ♖e4 ist dasselbe) 2. ♖d8+ ♙e8 3. ♖xb8 ♖xe7
 4) 1. ♖h8+ (1. ♙xf3 gxf3 2. ♖h8+ ♘xh8 3. ♘d5+ ♙g7 4. ♘xf4 ♖f5) 1. ... ♘xh8 2. ♘e2+ ♘g8
 3. ♘xf4
 5) 1. ♖h6+ ♖xh6 2. ♙xd5
 6) 1. c3 ♙xc3 2. ♖ac1 ♙b4 3. f5 e5 4. ♖g5+ ♘f8 5. f6 g6
 7) 1. ... ♖h4 (1. ... ♙f5 2. ♘e3)
 8) 1. ... d6 (1. ... ♘d3 2. fxg7+ ♘xg7 3. ♙xh6+; 1. ... ♖g8 2. f7; 1. ... ♘f4 2. fxg7+)
 9) 1. ♖xg6+ ♘f8 (1. ... fxg6 2. ♖xc7+) 2. fxg3
 10) 1. ... ♖d5+ 2. e4 ♖c5
 11) 1. ♘f7 ♙xe3 (1. ... ♘xf7 2. 0-0; 1. ... ♖xf7 2. ♖f1) 2. ♘xh8
 12) 1. ... ♖xg2+ (1. ... ♖xg7 2. ♖f8+ ♘d7 3. ♙e8+ ♘d8 4. ♙c6#; 1. ... ♖xg6 2. ♖f8+ ♖xf8 3. ♖xg6)
 2. ♘xg2 ♖xg7

34 Verteidige gegen einen Freibauern: A

- 1) 1. ♙c1 b1♖ 2. ♖a3#
 2) 1. ♙d3 a1♖ 2. ♘b3 ♖d4 (2. ... ♖a7 3. ♖c3+ ♘a1 4. ♖c1#) 3. ♖c3+ ♘a1 (3. ... ♖xd3 4. ♖xd3
 ♘c1 5. ♖d4 ♘b1 6. ♖d1#) 4. ♖c1#

- 3) 1. ♖h1+ ♗xh1 (1. ... ♗g3 2. ♖h3+ ♗f2 3. ♕xa2) 2. g4+ ♗h2 3. ♕xa2
- 4) 1. ♗b4 ♗b2 2. ♖c8 a1 ♗ 3. ♖c2+ ♗b1 4. ♗b3
- 5) 1. ♕d3 g2 (1. ... ♗g2 2. ♕e4#; 1. ... ♗e3 2. ♕f1 ♗f3 3. ♖h3) 2. ♖h3#
- 6) 1. ♖h7+ (1. ♕xa2? Patt) 1. ... ♗g8 2. ♖h1 a1 ♗ 3. ♕h7+
- 7) 1. ♕xa3 a1 ♗ (1. ... ♕xa3 ♕xa3 ist besser, weil nach 2. ♖xa2 Weiß nicht gewinnen kann. Diese Studie von Paoli ist daher falsch. In der nächsten Ausgabe gibt es zwei zusätzliche Bauern auf der g-Linie: ♖g4 und ♗g5) 2. ♕xb2
- 8) 1. ♕f1 e1 ♗ (1. ... exf1 ♗ 2. ♖xf1 ♗e3 3. ♗c2 f3 4. ♖e1+) 2. ♖d3#
- 9) 1. ♕c4 ♗a3 (1. ... g1 ♗ 2. ♖a6#) 2. ♖xh2 g1 ♗ 3. ♖a2#
- 10) 1. ♗d3 ♗xa1 2. ♗c2 b5 3. ♕e5#
- 11) 1. ♖h8 a1 ♗ 2. ♖a8 ♗xa8 3. ♕f3+
- 12) 1. ♕e2+ ♗xe2 2. ♖h4 a1 ♗ 3. ♖h2+ ♗f1 4. ♖h1+

35 Verteidige gegen einen Freibauern: B

- 1) 1. ♕f1 e1 ♗ 2. ♖xa4+ bxa4 3. b4#
- 2) 1. ♖a7 b1 ♗ 2. ♕xd4#
- 3) 1. ♖h6+ ♗c5 (1. ... ♗e5 2. ♖e6+ ♗xe6 3. ♕xd5+ ♗xd5 4. c4+ ♗xc4 5. ♗c2; 1. ... ♗c7 2. ♖h7+ ♗c8 3. ♖b7 ♗xb7 4. ♕xd5+ ♗c7 5. ♕a2) 2. ♖c6+ ♗xc6 (2. ... ♗d4 3. c3+) 3. ♕xd5+ ♗xd5 4. c4+ ♗xc4 5. ♗c2
- 4) 1. ♕c3 d2 2. ♕a1 d1 ♗ 3. ♖c3#
- 5) 1. ♖e1 b2 (1. ... f6 2. ♖e7+ ♗g8 3. ♗g6 ♗f8 4. ♕d6) 2. ♖h1+ ♗g8 3. ♖h8+ ♗xh8 4. ♕e5+
- 6) 1. ♖e2 (1. ♖d2? h1 ♗+ 2. ♗g3 ♗h5) 1. ... h1 ♗+ 2. ♗g3 ♗f1 3. ♕a6 ♗g1+ 4. ♖g2+
- 7) 1. ♕d7! e1 ♗ (1. ... ♗xd7 2. ♖xe3) 2. ♕b5
- 8) 1. ♕e7 ♗c7 (1. ... ♗xa5 2. ♕b4+) 2. d6+ ♗c6 3. ♖c5+
- 9) 1. ♖g5+ ♗h7 (1. ... ♗h6 2. ♖g8 h1 ♗ 3. ♕g7+! ♗g5 4. ♕e5+ ♗h6 5. ♖h8+) 2. ♖g7+! ♗h6 3. ♗f7 h1 ♗ 4. ♕g5+
- 10) 1. ♕f7! (1. ♖xe2? Patt) 1. ... a2 2. ♕h5 a1 ♗ 3. ♖e8#
- 11) 1. ♖c2+ ♗b5 2. ♖xb2 a1 ♗ 3. ♕c3+ ♗c5 4. ♖b5+
- 12) 1. ♕b7! a1 ♗ 2. ♖xa6+ ♗xa6 3. ♕xa6 ♗xa6 4. ♗c3 ♗a5 5. ♗c4

36 Verteidige gegen einen Königsangriff: A

- 1) 1. ... ♗e6
- 2) 1. ... ♗a5+ (1. ... ♗d6 2. ♖h3) 2. ♗f1 (2. ♗d1 ♗xa2) 2. ... ♗d2
- 3) 1. ... ♕f5 (1. ... ♗f6 2. ♗xf7; 1. ... h6 2. ♗xf7)
- 4) 1. ... ♗h8 (1. ... ♗h7 2. ♖d3 ♖xc3 3. ♗h4+ ♗g7 4. ♗g3+ ♗h7 5. ♖xc3) 2. ♖d3 f6
- 5) 1. ... ♕e2 (1. ... ♗h8 2. ♖g3) 2. ♖e1 ♕xf3 3. gxf3 ♗c2+ 4. ♗h1 ♗f2
- 6) 1. ... h6 (1. ... ♗h8 2. ♕xg7+ ♗xg7 3. ♗g5+ ♗h8 4. ♗f6+ ♗g8 5. ♖e3; 1. ... gxf6 2. exf6 ♗h8 3. ♖xe8) 2. ♖e3 ♗h7 3. ♗d3+ g6
- 7) 1. ... f5 (1. ... g6 2. ♕xg6 hxg6 3. ♗xg6+ ♗h8 4. ♖f3 ♖f7 5. ♖h3+)
- 8) 1. ... ♕xg3 (1. ... ♖e8 2. ♗h5 ♕f8 3. ♗g5+ ♗h8 4. ♗xf6) 2. ♗g5+ ♗h8 3. ♗h6+
- 9) 1. ... ♗d7 (1. ... ♗c6 2. ♗h4) 2. e5 ♕xe5 3. ♗e4 d5
- 10) 1. f3
- 11) 1. ... ♕h7 (1. ... ♗f8 2. ♗h8+ ♗xh8 3. ♕xf6++ ♗g8 4. ♖h8#) 2. ♖g3+ ♕g6
- 12) 1. ... ♗d8

37 Verteidige gegen einen Königsangriff: B

- 1) 1. ... ♗d4+ (1. ... ♕h4 2. ♗xe5; 1. ... ♕xg7 2. f6) 2. ♗h1 ♕h4
- 2) 1. ... ♕e4 (1. ... ♗g8 2. ♕xh6; 1. ... ♖h8 2. ♖xh6+ (2. ♗xf7 ♕xc1=)
- 3) 1. ... ♗b3+ 2. ♗c2 ♕f5+
- 4) 1. ... ♗d7 (1. ... ♗h8 2. ♖xe4 dxe4 3. ♗h6 ♖g8 4. ♕xf7) 2. ♗h6 ♗xf6
- 5) 1. ... ♗e7 (1. ... ♗c6 2. ♖g3 g6 3. ♗h6; 1. ... ♗g5 2. ♗xg7; 1. ... ♗h6 2. ♗xg7) 2. ♖g3 g6 3. ♗h6 f5
- 6) 1. f4 (1. g3 ♗xh2+ 2. ♗xh2 ♖h4+; 1. h3 ♖g4)
- 7) 1. ... ♗xd2+

8) Zeichnung

9) Zeichnung

10) 1. ... ♖d7 (1. ... ♜fe8 2. ♖d3) 2. ♜xf6+ ♘g8 3. ♜g5+

11) 1. ... ♙e6 (1. ... ♜e6 2. ♜f3 c6 3. ♜h3 ♘f8 4. ♜h8+ ♘e7 5. ♜xg7 ♜g8; 1. ... ♜xe5 2. dxe5 ♜e7 3. exf6 ♜e3+ 4. ♘h1) 2. ♜f3 ♜d7 3. ♜g3 ♙f5

12) 1. ... ♜h8 (1. ... ♘f6 2. exf6 ♜xf6 3. ♙g5+; 1. ... f6 2. ♙xf8+ ♘g8 3. ♙d6) 2. ♜f1 ♘xe5

38 Verteidige gegen einen Freibauern: C

1) 1. ♜e8+ ♜xe8 2. ♘xf7+ ♘c8 3. ♘d6+ ♘d8

2) 1. ... ♘h2+ 2. ♘xe3 ♘f1+ 3. ♘f3 ♘h2+

3) 1. ♜d7+ ♙xd7 (1. ... ♘h6 2. ♜d6+ ♘h5 3. ♜g5+ ♘h4 4. ♜h6+) 2. ♘f6+

4) 1. ♜b2 a1♜ 2. ♘b6+ ♘a3 3. ♘c4+ ♘a4 4. ♘b6+

5) 1. ♜xg2 h1♜ 2. ♜e2+ ♘d1 3. ♘c3+

6) 1. ♜b3! a1♜ 2. ♘c5+ ♘a5 3. ♘b7+ ♘a4 4. ♘c5+

7) 1. ♜h6+ ♘xh6 2. g8♘+ ♘h5 3. ♘f6+ ♘h6 4. ♘g8+

8) 1. ♜d6 b1♜ 2. ♘f5+ ♘e8 3. ♘g7+ ♘e7 4. ♘f5+

9) 1. ♘d8+ ♘b8 (1. ... ♘a8? 2. ♘c6) 2. ♘c6+ ♘c8 3. ♘a7+ ♘d8 4. ♘c6+

10) 1. ♜xd5! (1. ♘d4+? ♘d6 2. ♜c6+ ♘d7 3. ♜e6 a1♜) 1. ... a1♜ 2. ♘f4+ ♘f6 3. ♘h5+ ♘g6 4. ♘f4+ ♘f6 5. ♘h5+

11) 1. ♘d8+ ♘d6 2. ♜f7 h1♜ 3. ♘b7+ ♘e6 4. ♘d8+ ♘d6 5. ♘b7+

12) 1. ♘a5+ (1. ♜e5? ♘b4; 1. ♜xd3? ♘xd3 2. ♘c5+ ♘c4) 1. ... ♘d4 2. ♜e5! d1♜ 3. ♘c6+ ♘c4 4. ♘a5+ ♘b4 5. ♘c6+ ♘c4 (5. ... ♘a4? 6. ♜a5#) 6. ♘a5+

39 Verteidigen / Schach parieren: A

1) 1. ... ♜e6 (1. ... ♘h7 2. ♜h5+ ♘g8 3. ♜xe8+ ♘h7 4. ♜h5+ ♘g8 5. ♜d8#)

2) 1. ... ♙d7 2. ♜xc5 (2. ♜b4 e5 3. 0-0) 2. ... ♜c8

3) 1. e3 (1. ♘h1 ♘xg3+ 2. hxg3 ♜h5+) 1. ... ♙xe3+ 2. ♘h1

4) 1. ... ♜d5 2. ♜xd5+ ♘h8

5) 1. ♙c2! (1. ♜c2? ♜xa4) 1. ... ♙xc7+ 2. ♜g3#

6) 1. c5 ♜xc5+ 2. ♙d4 ♜c7 3. fxg6+

7) 1. ♜e1 ♜xe1+ 2. ♙f1

8) 1. ... ♘f8 (1. ... ♘e7 2. ♘f5+ exf5 3. ♜he1)

9) 1. ♘f7 ♜xf7+ 2. ♘g2

10) 1. ... ♜f7 (1. ... ♘f8 2. ♜f4+) 2. ♙xf7+ ♘f8

11) 1. ♜xd4 ♘xd4 2. ♘f6+

12) 1. ♜e3 ♜xc4 2. ♜f4

40 Verteidigen / Schach parieren: B

1) 1. ♙d4! (1. ♘h1 ♙xf8) 1. ... ♙xd4+ 2. ♘h1 dxc2 3. ♜h8+

2) 1. ... ♘xg6 (1. ... ♘h8? 2. ♜f7 ♜e3+ 3. ♘h2 ♙g7 4. ♜xg7 ♘xg7 5. ♜f7+ ♘h8 6. ♜h7#) 2. ♙e4+ ♘g7 3. ♜f4 ♙e5

3) 1. ... ♙c5! 2. ♜xd3 (2. ♜xc5+ ♘d7 3. ♙d4 ♜c8 4. ♜d6+ ♘e8; 2. ♙d4! ♜d8 3. ♜xc5+ ♘d7) 2. ... ♜d8

4) 1. ♙c5

5) 1. ♜f2 ♜xc4 2. ♘d5

6) 1. ... ♜e8! (1. ... ♘f8? 2. ♜xf8+! ♘xf8 3. ♜h8#) 2. ♜xe8+ ♘f8 3. ♜e3 ♜e4

7) 1. c3 ♙xa5 2. ♙g5

8) 1. ♜c1 (1. ♜e1 ♜xe1+ 2. ♘f2 ♜e2+ 3. ♘g1 ♜e1+) 1. ... ♜xc1+ 2. ♘f2

9) Zeichnung

10) 1. ♜d2 ♜xa4 2. b3

11) 1. ♙e3 (1. ♜f2 ♜g4+ 2. ♘f1 ♜d1#) 1. ... ♜xe3+ 2. ♜f2

12) 1. ... ♘d7 2. ♜xe4 ♘c5 3. ♜e3 cxb2

41 Dauerfesselung: A

- 1) 1. c8♖+ ♔xc8 2. ♕f5 ♔d7 3. ♕g4 (Zachodjakin 1932)
- 2) 1. ♕c5
- 3) 1. ♖f3 ♖f7 2. ♔f2 (auf dem Weg nach g4). Ein zusätzlicher schwarzer Bauer auf g7 verhindert, dass sofort auf f5 schlagen, auch gewinnt.
- 4) 1. g4 f5 2. g5
- 5) 1. ... e5 (1. ... ♔g7 2. e5 dxe5 3. ♔c5) 2. ♖b4 2. ... ♔g7 (auf dem Weg nach c6)
- 6) 1. ... ♖e4+ 2. ♖xe4 ♕xe4+ 3. ♖f3 h5 4. h3 f5 5. g4 fxg4 6. hxg4 hxg4 (Rybak-Bezdan, CSR 1986)
- 7) 1. ♕g4 ♔e8 2. ♕h5+ ♔e7 3. ♖d2
- 8) 1. a4 a6 2. b4 (oder einen Läuferzug auf der langen Diagonale. Nach ... b5 spielt Weiß immer a5) 2. ... b5 3. a5. Ein zusätzlicher weißer Bauer auf h2 verhindert, dass Schwarz remis macht.
- 9) 1. ♖e5 ♖e7 2. g4 h6 3. h4
- 10) 1. ... c4 2. h7 (2. ♖c8+ ♔h7 3. ♖g4 ♖f5) 2. ... ♖f5
- 11) 1. ♖a4 (Schwarz kann die Fesselung über die a-Linie nicht mehr aufheben.)
- 12) 1. ... ♖xd3 2. ♖xd3 ♖d8 3. ♖d1 b5. Han Schut zeigt an, dass Weiß mit b3 und c4 ein Unentschieden machen kann. Wenn Schwarz b4 spielt, kann der schwarze König die gefesselte Figur nie wieder angreifen.

● In diesem Diagramm ist die Lösung richtig. Es ist aufschlussreich, warum 1. ... b5 ist falsch.

42 Dauerfesselung: B

- 1) 1. ... g4 2. hxg4 g5
- 2) 1. ... c3
- 3) 1. ... ♔e5 2. ♖e2+ ♔f4 3. ♖f2 ♖c1
- 4) 1. ... b6 2. ♖e2 f5 3. gxf6ep ♔f7
- 5) 1. ... ♖d1 2. c4 b5 3. c5 ♔d7 4. ♔g3 ♔c6 5. ♔g2 ♔d5
- 6) 1. ... ♖xd2 2. ♖xd2 ♖d8 3. ♖d1 b5 (sonst spielt Weiß c4, c3 und ♔c2) 4. c4 b4
- 7) 1. ♖a5
- 8) 1. ♕b1 (1. ♖a3 ♔c8; 1. b4 ♕b6 2. cxb6 ♖xa2)
- 9) 1. b4 (verhindert ♖c5) 1. ... ♔g7 2. ♖e3 (2. c3? ♖d3+) 2. ... ♔f8 3. c3
- 10) 1. c4 dxc3 2. d4 a5 3. ♔c2 a4 4. ♕g2 a3 5. ♔b3
- 11) 1. f4 gxf4 2. h4
- 12) 1. ... c4 2. ♖f2 (2. dxc4 ♔xe4 3. ♔d2 ♖xf3) 2. ... c3 3. ♖f1 ♖f4 4. ♖f2 ♔d6 5. ♖f1 ♔c5 6. ♖f2 ♔b4 7. ♖f1 ♔a3 8. e5 ♔b2 9. e6 ♖f6

43 Verteidige gegen eine Dauerfesselung: A

- 1) 1. ... ♖h8+ 2. ♔g4 ♖h7 3. ♖xc7 ♖xc7 4. d4 ♔c8 5. ♕xc7 ♔xc7 6. ♔g5 ♔d6 7. ♔xg6 ♔e6
- 2) 1. c5+ ♔xc5 2. ♔d2
- 3) 1. ... h5 2. ♕f5 g6 3. ♕xe6+ ♖xe6
- 4) Zeichnung
- 5) 1. ... c4 2. bxc4 a4
- 6) 1. ... g3 2. ♕xg3 ♖g8 3. ♖xd6 ♖xg3+ 4. fxg3 ♔xd6
- 7) 1. b3 (1. ♖d2 a4) 1. ... ♔f7 (1. ... a4 2. b4 a5 3. c5) 2. a3 ♖d7 3. b4 axb4 4. axb4
- 8) 1. h4 h6 2. hxg5 hxg5 3. h4
- 9) 1. ... g5 (1. ... h5 2. g4 hxg4 3. ♔g3) 2. h4 ♔g6
- 10) 1. ... b6 2. b3 d5
- 11) 1. g4 (1. f4 g4 2. f5 ♔b7 3. a3 ♔c7 4. a4 ♔d6 5. ♖f4 ♔c5 6. ♖c4+ ♔d5 7. ♖f4 ♖c1 8. ♖f2 ♔d4

9. ♖f4+ ♘c5) 1. ... ♖a1 2. f4 ♘b7 3. fxg5 fxg5 4. ♖f3 ♙xg4 5. ♖f7+ ♘b8 6. ♘f2 ♖xa2+ 7. ♘g3
12) 1. ... c5 2. b5 a5 3. ♖d3 a4 4. ♘e2 a3

44 Dauerfesselung: C

- 1) 1. ♖g2+ (1. ♖df2 ♖e8+) 1. ... ♘h6 2. ♖f6+ (2. ♖h2+ ♘g7 3. ♖g2+ ♘h6 4. ♖f6+ is tijdverlies)
2. ... ♘h7 3. ♘f2 (3. ♘f4 ♙d5) (Rinck 1923)
2) 1. a3 b5 2. ♙a2 ♖8d7 3. f3 exf3 4. ♖xd5
3) 1. d6 cxd6 2. ♙d5 ♖h8 3. ♘g2 ♖hf8 4. ♖e6+
4) 1. ... ♙xd4 2. cxd4 b5
5) 1. ... ♖e4+ 2. ♖xe4 ♙xe4+ 3. ♖f3 h5 (3. ... g5 4. g4) 4. h3 f5 5. g4 fxg4 6. hxg4 hxg4 7. ♘g3 gxf3 8.
♘f4 ♙a8
6) 1. ... h5 (1. ... f5? 2. ♘g3 f4+ 3. ♖xf4 gxf4+ 4. ♘xf4) 2. h3 (2. ♘g3 h4+) 2. ... h4
7) 1. ... ♖xf2+ 2. ♖xf2 ♖xf2+ 3. ♘xf2 ♙b6 4. ♘e3 f5
8) 1. ... ♘c3 2. ♘xc3 ♙f6 3. ♘b2 a5 4. b4 a4
9) 1. b4 c4+ 2. ♘e3 f4+ 3. gxf4+ gxf4+ 4. ♘d2
10) 1. ♘b4! ♖d5 2. ♘c4 ♖a5 3. ♘b4 ♖e5 4. d4 ♖d5 5. ♘c4 ♖xd4+ 6. ♘c5! ♖f4 7. ♘d5 ♖f3 8. ♙g4
♖f4 9. ♙h3 ½-½ (Bazlov 2003)
11) 1. a4 (1. b5? axb5 2. cxb5 d5; 1. a3? b5) 1. ... b6 2. b5 a5 3. ♖e3 ♖8e7 4. ♘b2 g5 5. ♘c3 ♖e8 6. ♘d2
♖8e7 7. ♘e2 ♖e8 8. ♘f1 ♖8e7 9. ♘g1 ♖e8 10. ♘h2 ♖8e7 11. ♘h3 ♖e8 12. ♙f5 ♖8e7 13. ♘g4
12) 1. b4 (1. h4 gxh3 2. g4 b4 3. ♘h2 c4 4. ♘g3 (4. ♙d2 c3 5. bxc3 bxc3 6. ♙xc3 ♘f3+ 7. ♘xh3 d4) 4. ...
c3 5. bxc3 bxc3 6. b4 d4 7. b5 d3 8. b6 d2) 1. ... c4 (1. ... cxb4 2. h4 gxh3 3. g4) 2. h4 gxh3 3. g4

45 Endspiel / ♙ - ♚ : A

- 1) 1. ♙c1 ♘c2 2. ♘b5 c3 3. ♘c4
2) 1. ♙d7+ (1. ♘c7 ♘g3 2. ♘d6 h5 3. ♘e5 h4 4. ♘f5 h3) 1. ... ♘g3 2. ♙h3
3) 1. ♘h6 (1. ♙xf5+ ♘f3) 1. ... ♘f3 2. ♘g5 ♘xf2 3. ♘f4
4) 1. ♙c3 ♘e4 (1. ... e5 2. ♘c5 ♘e4 3. ♙d4) 2. ♙d4 e5 3. ♘c5 exd4 4. exd4 (Prokes 1953)
5) 1. ♙d5! exd5 2. ♘b7 ♘f4 3. ♘c6 ♘e4 4. ♘c5 (Fritz 1955)
6) 1. ♙g6! (1. ♙e6 h5) 1. ... d3 2. ♘f2 (Maksimovskikh 1977)
7) 1. ♙c6 (1. ♙a6? ♘b8) 1. ... a5 2. ♘e2 (Kitsigin 1978)
8) 1. ♘f4 (1. ♙xf3? g3!) 1. ... ♘h3 2. ♙xf3 (Moravec 1927)
9) 1. ♙g3 (1. ♘g7? ♘c6 2. ♙a7 b5 3. cxb6ep ♘b7=; 1. ♙d6? b6; 1. ♙a7? b5 2. cxb6ep ♘c8=) 1. ...
♘c6 2. ♙f2
10) 1. f4 (1. ♙e5? ♘xf2 2. ♘xa4 b2 3. ♙xb2 g3 4. h4 g2 5. ♙d4+ ♘f3 6. h5 ♘e4=) 1. ... gxf3 2. h4
(Walkewitz 1980)
11) 1. h6 ♘f5 (1. ... f3 2. ♙d4! ♘xd4 3. h7 f2 4. h8♖+ ♘e3 5. ♖h1 ♘e2 6. ♖g2 ♘e1 7. ♘c2! b3+ 8.
♘c3 b2 9. ♖e4+ ♘d1 10. ♖c2+ ♘e1 11. ♖xb2 ♘f1 12. ♘d2 ♘g2 13. ♖g7+) 2. ♙e5! ♘g6 (2. ... f3
3. h7 f2 4. h8♖ f1♖ 5. ♖f6+) 3. ♙xf4 (Lewitt 1932)
12) 1. ♙f5+ ♘f6 2. ♘d5

46 Endspiel / ♙ - ♚ : B

- 1) 1. ♙g1 (1. ♙b8 ♘b3 2. c5 ♘c4 3. c6 ♘d5 4. c7 h2 5. c8♖ h1♖+) 1. ... ♘b3 2. c5
2) 1. ♙d7 b6 2. ♙c8#
3) 1. ♘e4 ♘f6 (1. ... c1♖ 2. ♙e7#) 2. ♙f4
4) 1. ♙f4 a3 2. ♙c1 ♘xc1 3. ♘b3
5) 1. ♙f1+ (1. h8♖ b1♖) 1. ... ♘d2 2. ♙d3 ♘xd3 3. h8♖
6) 1. ♘d5 b1♖ 2. c4+
7) 1. ... b5 (1. ... h4 2. d7 ♘e7 3. g7)
8) 1. ♙xc6 d5 2. ♙b7! h1♖ (2. ... d4 3. cxd4 ♘xb4 4. ♙g2 ♘c4 5. d5) 3. ♙a6#
9) 1. ♙f6 c2 2. ♙g5 c1♖ 3. g4+ fxg3ep 4. ♙xc1 g2 5. ♙e3
10) 1. c6 ♘b6 2. c7 h2 3. c8♘+ ♘c6 4. ♙xh2
11) 1. ♘c7+ (1. f8♖ b1♖=) 1. ... ♘c4 2. ♙b5+ ♘c3 (2. ... ♘xb5 3. f8♖ b1♖ 4. ♖b8+) 3. ♙d3 ♘xd3
4. f8♖ b1♖ 5. ♖f5+

- 12) 1. ♖f3 (1. ♖f1 e3+ 2. ♗d3 f4 3. ♙e2!)=) 1. ... e3+ (1. ... exf3 2. g6 ♗g2 3. g7 f2 4. g8♙+ ♗f3 5. ♙c4 ♗g2 6. ♙c6+ ♗g17. ♙g6+) 2. ♗d1

47 Endspiel / ♖ - ♜ : C

- 1) 1. ♖h3 (1. ♗g4? ♗h2 2. ♙d5 h3) 1. ... ♗h2 2. ♗g4 g2 3. ♙xg2 ♗xg2 4. ♗xh4
- 2) 1. ♙g4+! ♗xg4 2. ♗xe2 ♗g3 3. ♗f1 ♗f3 Patt
- 3) 1. ♗a1! (1. ♗b2? a1♙+ 2. ♗xa1 ♗c2) 1. ... ♗c2 2. ♙c3 ♗xc3 Patt
- 4) 1. ♙e1! ♗d3 2. ♙xd2 exd2 Patt
- 5) 1. ♙b2 ♗c4 2. ♗c6 ♗d3 3. ♗b5 ♗d2 4. ♗c4
- 6) 1. ♙h2 (1. ♗f6 ♗f3 2. ♙h2 ♗f2 3. ♗g5 g1♙+) 1. ... ♗e3 2. ♗f5 ♗f3 3. ♗g5 ♗f2 4. ♗g4
- 7) 1. ... ♙e2 2. ♗c6 ♙xb5+ 3. ♗xb5 ♗d7
- 8) 1. ... ♙d4+ (1. ... ♗h5 2. ♗g7) 2. ♗e7 ♗h5 3. f8♙ ♙c5+ 4. ♗f7 ♙xf8
- 9) 1. ♙b5 (1. ♙e2? d4 2. ♙d1 cxd1♙+ 3. ♗xd1 ♗d3) 1. ... d4 2. ♙a4 d3 3. ♙xc2 dxc2 Patt
- 10) 1. ... ♙f8+ 2. g7 (2. ♗h7 ♗f6 3. h5 ♗g5) 2. ... ♗f7
- 11) 1. ♙a1! (1. ♗d5? ♗d3) 1. ... c3 (1. ... ♗b1 2. ♗d4) 2. ♗d4 ♗b3! 3. ♗d3 c2 4. ♗d2 ♗a2 5. ♗xc2 b3+ 6. ♗c3
- 12) 1. ... ♗f4 2. ♗f6 ♙e5+ 3. ♗e7 (3. ♗e6 ♙g7 4. g6 ♗g5 5. ♗e7 ♗xg6) 3. ... ♙g7

48 Endspiel / ♖ - ♜ : D

- 1) 1. ♙f1 ♗b4 (1. ... a2 2. ♗c2+) 2. ♗c2
- 2) 1. ♙b4! (1. ♙a5? a2 2. ♙d8 ♗e5; 1. ♗e2? a2 2. ♙h4 ♗e5) 1. ... a2 2. ♙f8
- 3) Zeichnung
- 4) 1. ♗d3 (1. ♙d3 g3 2. ♙e4 g2) 1. ... g3 (1. ... ♗f3 2. ♗xc3 g3 3. ♗d4) 2. ♗e2
- 5) 1. ♙d4+ ♗xd4 2. ♗g2 ♗e3 3. ♗f1 h3 Patt
- 6) 1. ♗b3 ♗a1 2. ♗a3 b1♙ 3. ♙e5+ ♙b2+ 4. ♙xb2+ ♗b1 5. ♙e5
- 7) 1. ♗d5 (1. ♗c5 ♗e5) 1. ... b3 2. ♗d4 b2 3. ♗e3 ♗e5 4. ♗f3 h3 5. ♙b1
- 8) 1. ♙c4 ♗b1 (1. ... ♗d1 2. ♙b3) 2. ♙a2+
- 9) 1. ♙b1 (1. ♗d3 a5) 1. ... a5 (1. ... ♗b2 2. ♗d3) 2. ♗d3 ♗b2 3. ♙c2
- 10) 1. ♙a1! (1. ♙d4 ♗d3; 1. ♙f6 ♗d3) 1. ... ♗b1 2. ♙d4 ♗c2 3. ♗e5
- 11) 1. ♗b3 a4+ (1. ... c2 2. ♙e4+=) 2. ♗a2 (2. ♗a3 ♗e3) 2. ... c2 3. ♙e4+ ♗xe4 4. ♗b2 ♗d3 5. ♗c1
- 12) 1. ♙a6! (1. ♙g2? ♗c4 2. ♗b6 ♗d3 – 2. ... h4? 3. ♗c6 ♗d3 4. ♗d5 ♗e2 5. ♗e4 f1♙ 6. ♙xf1+ ♗xf1 7. ♗f3 – 3. ♗c5 ♗e2 4. ♗d4 f1♙ 5. ♙xf1+ ♗xf1 6. ♗e3 ♗g2!) 1. ... h4 2. ♙f1 ♗d4 3. ♗b4

49 Endspiel / ♖ - ♜ : E

- 1) 1. g4! ♗g2 2. g5! hxg5 (2. ... ♗xg1 3. g6) 3. ♗g4 ♗xg1 4. ♗xh3 ½-½ (Katsnelson, Pochtarev 1996)
- 2) 1. ♗c6 h3 2. ♙b8 ♗xb8 3. ♗d7 h2 4. c6 h1♙ 5. c7+ ♗a7 6. c8♙ ½-½ (Gorkushin 1971)
- 3) 1. ♙e2+ b5 2. ♙g4 ♗b7 3. ♙f3+ ♗a6 4. ♙xg2 ½-½
- 4) 1. ♙e6 f1♙ 2. ♙c4+ ♗xc4 Patt ½-½
- 5) 1. g4 c2 2. ♙e7 c1♙ 3. ♙xg5+ ♗d1 4. ♙xc1 ♗xc1 5. gxf5 (Prokes 1947)
- 6) 1. ♗b5 (1. ♗b4? ♗d4 2. ♗b3 ♗e3 3. ♗c2 f2 4. ♙xf2+ ♗xf2 5. ♗d3 ♗g2 6. ♗e4 ♗xh2) 1. ... ♗d4 2. ♗c6 ♗e3 3. ♗d5 ♗e2 4. ♙g3 f2 5. ♙xf2 ♗xf2 6. ♗e4 ½-½
- 7) 1. c4 (1. ♗a4? c6 2. ♗b4 (2. c4 c5 3. ♗b5 ♗xb1) 2. ... c5+ 3. ♗a4 c4 4. ♗b4 ♗xb1 5. ♗xa3 ♗c2 6. ♗a2 (6. ♗b4 ♗d3) 6. ... ♗xc3 7. ♗b1 ♗d2) 1. ... c5+ (1. ... c6 2. c5 ♗xb1 3. ♗xa3; 1. ... ♗xb1 2. ♗xa3 ♗c2 3. ♗b4) 2. ♗a4 ♗xb1 3. ♗xa3 (Cuppini 1996) ♗c2 4. ♗a2 (4. ♗a4? ♗c3 5. ♗b5 ♗d4) 4. ... ♗c3 5. ♗b1 ♗xc4 6. ♗c2
- 8) 1. ♙h6 (1. ♙h8? ♗e6) 1. ... a2 2. e6+ ♗f6 3. e7 ♗xe7 4. ♙g7 ½-½
- 9) 4. ♙a1! ♗xa1 5. ♗c1 b4 6. c4! (6. c3? c4!) 6. ... bxc3 7. ♗c2 (Sizonenko, Skrinnik 2002)
- 10) 1. ♗e7 d5 2. ♗d6 d4 3. ♗c5 d3 4. ♗b4 ♗b7 5. ♗c3 ½-½ (Bernhardt 1948)
- 11) 1. ♙f4+ ♗d3 2. ♗a3 (2. ♗a2 ♗c2; 2. ♙e5 c2 3. ♗b2 ♗d2 4. ♙f4+ ♗d1) 2. ... ♗c2 3. ♗b4 ♗b2 ♙e5 ½-½
- 12) 1. ♙a5 (1. ♙c7 f3 2. ♗e3 ♗g2) 1. ... ♗f2 (1. ... f3 2. ♗e3 f2 3. ♗f3!; 1. ... ♗g2 2. ♗e1) 2. ♙b6+! (nach Kubbel 1937)

50 Endspiel: ♖ - ♜: A

- 1) 1. c4 bxc3 2. ♗c2
- 2) 1. ♗b6! (1. ♗c6? ♜c2!) 1. ... ♗e6 2. ♗c7! (Aliev, 2003)
- 3) 1. ♗d8 ♗g8 2. ♗e8 ♗h8 3. ♗f7
- 4) 1. ♗f8 f5 2. g5 ♜g8 3. ♗xg8
- 5) 1. ♗b5 (1. ♗a6? d5 ; 2. c4? ♗b7) 1. ... ♜b8 d5 2. ♗a6 (2. ♗c6? d5) 2. ... ♜a7 3. c4 (3. bxa7)
- 6) 1. ♗e7 (1. ♗c7 ♗a7) 1. ... ♜b6 2. ♗xf6 ♜d8+ (2. ... a5 3. ♗e6) 3. ♗e6 (3. ♗f7? ♗b7 4. f6 ♗c6 5. ♗e6 ♜xf6) 3. ... a5 4. f6
- 7) 1. a6 (1. g6+ ♜xg6 2. a6 ♜e8 3. ♗d6 ♜h5) 1. ... ♜h5 (1. ... ♜e8 2. g6+ ♗g7 3. ♗d5 ♜d7 4. a7 ♜g4 5. ♗e4) 2. g6+ (2. ♗e4? ♜e2 3. a7 ♜f1) 2. ... ♗g7 3. ♗f4 (3. ♗e4? ♜e2)
- 8) 1. ♗d5 (1. g5? hxg5 2. h6 ♗c6 3. ♗e5 ♗c5 4. h7 ♗c4) 1. ... ♜b8 2. g5 ♜f4 3. g6 (Chapais, 2012)
- 9) 1. ♗b4 (1. ♗b5? ♗b7 2. ♗a5 ♜a7) 1. ... ♗b7 2. ♗b5 ♗a8 (2. ... ♗c8 3. ♗a6) 3. ♗c6 (3. ♗a6? ♜c7 4. bxc7) (Radchenko 1968)
- 10) 1. f5 ♜c5 (2. ... exf5 3. h6) 3. h6 ♜f8 4. h7 ♜g7 5. fxe6 (Haupt 1949)
- 11) 1. ♗g8 (1. ♗e8 ♜g6) 1. ... ♜h7+ (1. ... ♜e6 2. h7 ♜xf7+ 3. ♗f8) 2. ♗h8! (2. ♗f8? ♜g6! 3. h7 ♜xh7 4. ♗e8 ♜g6 ; ♗xh7? ♗xf7 ♗h8 5. ♗f8 h7 ♗f7) 2. ... ♗xf7 (2. ... ♗e7 3. ♗g7!) 3. ♗xh7 ♗f8 4. ♗g6 ♗g8 5. ♗g5 ♗h7 6. ♗h5 ♗g8 7. ♗g4 ♗h7 8. ♗xg3 (Rossi, 1967)
- 12) 1. h5 fxg5 (1. ... ♜e5 2. h6 fxg5 3. h7 g6 4. ♗e6) 2. f6 gxf6 3. h6 ♜e5 (3. ... f5 4. ♗e6) 4. ♗e6 ♜a1 5. ♗f5

51 Zugzwang: A

- 1) Zeichnung
- 2) Zeichnung
- 3) 1. ♜a6 ♜xa6 2. ♜e4
- 4) 1. ♜b2
- 5) 1. ♗g1
- 6) 1. ♗g3
- 7) 1. ♜c2
- 8) 1. d3 ♜bd5 (1. ... ♜c8 2. ♜xc8#; 1. ... c5 2. ♜b5#; 1. ... e5 2. ♜f5#; 1. ... ♜fd5 2. ♜e8#; 1. ... ♜e8 2. ♜xe8#) 2. ♜c8#
- 9) 1. ♜b8 ♜c3 (1. ... ♜b6 2. ♜xb6#; 1. ... ♜xb5 2. ♜a8#) 2. ♜b6#
- 10) 1. ♜d2
- 11) 1. ♗h5
- 12) 1. ♗d7 ♜e2 2. ♜b1#

52 Zugzwang: B

- 1) 1. ♗f6 ♜g4 (1. ... ♜e2 2. ♜g3+; 1. ... ♜c2 2. ♜f3#) 2. ♜e8#
- 2) 1. ♗b4
- 3) 1. ♗e2 ♜a1 2. ♜b1+
- 4) 1. ♜g7 ♜e7 (1. ... ♜g5 2. ♜e6+) 2. ♜f5+
- 5) 1. ♜a8 c5 (1. ... ♜d7 2. ♜b6+; 1. ... ♗b5 2. ♜d6+; 1. ... ♜g6 2. ♜xc6#) 2. ♜e4 ♜d7 (2. ... ♜b5 3. ♜c2#; 2. ... ♗b5) 3. ♜d6+ (2. ... ♜h5 3. ♜c6#) 3. ♜b6+
- 6) 1. ♜d8
- 7) 1. ♜e3! ♜xe3 2. ♜g4+ ♗g5 3. ♜xe3
- 8) 1. ♜a3 ♜xa3 (1. ... ♜b3 2. b5+) 2. b5+ ♗xb5 3. ♜xa3 ♗c4 4. ♜b2
- 9) 1. ♜b6
- 10) 1. ♗h5
- 11) 1. ♜a7
- 12) 1. ♗e8! (1. ♗c7? ♜c4+ 2. ♗b6 ♜a6+ 3. ♗xa6 Patt)

53 Zugzwang: C

- 1) 1. ♜d5! ♜e8 (1. ... ♜g8 2. ♗xg8 ♗xd5 3. ♗f7 ♗e5 4. g5 ♗f5 5. g6; 1. ... ♗xd5 2. ♗xf7) 2. ♜c7+

- ♖e5 3. ♗xe8 ♖f4 4. ♗f6
 2) 1. ♖h7+ ♖e8 2. ♗c7
 3) 1. ♗g2 (1. ♗f7+? ♖xh4 2. ♗f5+ ♖g5 3. ♗xe7 ♖f6=; 1. ♖f4 ♗d6+ (oder 1. ... ♗xh4 2. ♗f7+ ♖h6 3. ♗f5+ ♖h7 4. ♗xh4) 2. ♖e4 ♗g3 3. ♗g2 ♗xh4 4. ♗e2+ ♖g5 5. ♖f3 ♖h5 6. ♖f4+ ist ein komplizierterer Gewinn.) 1. ... ♗xh4 2. ♗f7+ ♖g5 3. ♗e8
 4) 1. ♖b2! ♖b8 2. ♖xd7 ♖xg2+ 3. ♖c3 ♖g3+ 4. ♖c4
 5) 1. b8♖+ (1. b5 ♗b8 2. ♖g2 e2) 1. ... ♗xb8 2. b5
 6) 1. ♗f3+ ♖f4 2. ♖f2 (2. ♖g2? ♗g3) 2. ... ♗g3+ 3. ♖g2
 7) 1. ♗e7 e4 (1. ... d3 2. ♖xd3+ ♖e6 3. ♖d6+; 1. ... ♖e6 2. ♖b3+) 2. ♖c5+ ♖e6 3. ♖d6+
 8) 1. ♖d7 ♖b4 2. ♖d4+
 9) 1. ♖e3 ♖d8 (1. ... ♖b7 2. ♖g8+ ♖d7 3. ♖xe7+ ♖xe7 4. ♖g7+; 1. ... ♖d7 2. ♖g8#; 1. ... ♖d8 2. ♖h8+ ♖d7 3. ♖d6+) 2. ♖f8+ ♖d7 3. ♖xe7+
 10) 1. ♗d2 ♖a4 (1. ... ♖a1+ 2. ♖b3+; 1. ... ♖a4 2. ♖b2+) 2. ♗c2+
 11) 1. ♖b4 a5 2. ♖b5 (2. ♖b1 ♖c5+) 2. ... ♗e4 (2. ... ♖e7 3. ♖b8#) 3. ♖d5+
 12) 1. ♖h6! ♖xc7 (1. ... ♖xc7 2. ♖f8+; 1. ... ♖a8 2. ♖f8+) 2. ♖f8#

54 Zugzwang: D

- 1) 1. ♗c3+ ♖xc3 2. ♗d4 ♖c4 3. ♗b3#
 2) 1. ♖f2 ♖a3 2. ♖f1+ ♖b2 3. ♖b1#
 3) 1. ♗f5+ ♖g8 2. ♖g4 ♗f8 3. ♗xf6#
 4) 1. ♖f4 ♗c6 (1. ... ♖c6 2. ♗b5#; 1. ... ♖c5 2. ♗e4+) 2. ♖c4#
 5) 1. ♖c8 ♗c7 2. ♗c6
 6) 1. ♖g2 h4 2. ♖g1
 7) 1. ♗c6+ ♖f8! 2. ♖a8+ ♖g7 3. ♗e4
 8) 1. ♖e3 (1. ♗d6 ♖d8 2. ♖e5 ♗e8 (2. ... ♗xh5); 1. ♖e4 ♖xh5 2. ♗g7 ♗g6+) 1. ... ♖xh5 2. ♗g7
 9) 1. ♖h8+ ♖g4 2. ♖h7 g6 3. ♖h8 g5 4. ♖h7
 10) 1. ♖xc2+ ♗c6 (1. ... ♖b8 3. ♗c7+) 2. ♖d2 ♗d7 3. ♖b2!
 11) 1. ♖f3! (1. ♖xf4? ♖h6) 1. ... ♖h6 2. ♖xf4 ½-½
 12) 1. ♗f3+ ♖h1 2. ♗f1 g5 3. f5 ♖xf5 4. ♗g2#

55 Zugzwang / Matt in zwei: A

- 1) Zeichnung
 2) 1. ♖e5 ♖a8 (1. ... ♗xh4 2. ♖xe8#; 1. ... ♗xd6 2. ♖f5#) 2. ♗xe7#
 3) 1. ♗xf4 (1. ♗xh4 ♖h3) 1. ... gxf4 (1. ... ♖h3 2. ♖f3#; 1. ... h3 2. ♖g3#) 2. ♖g2#
 4) 1. ♖h6 e5 (1. ... e6 2. ♖h5#; 1. ... ♖e5 2. ♖g5#) 2. ♖f6#
 5) 1. ♖a6 e4 (1. ... d6 2. ♖c4#; 1. ... ♖e4 2. ♖d3#) 2. ♖f5#
 6) 1. ♗b2 c5 (1. ... ♖e5 2. c4#; 1. ... ♖c5 2. ♖f5#) 2. c4#
 7) 1. ♖c7 ♖d5 (1. ... ♖b4 2. ♖xb6#; 1. ... b5 2. ♖d6#) 2. ♖c6#
 8) 1. ♖c5 h1♖ (1. ... h1♗ 2. ♖g1#; 1. ... ♖h1 2. ♖d5#; 1. ... ♖g3 2. ♖g5#) 2. ♖f2#
 9) 1. ♖h1 ♖h5 (1. ... ♖f4 2. ♖e4#; 1. ... ♗xd3 2. ♖g5#) 2. ♖g3#
 10) 1. ♖c1 d5 (1. ... ♗b5 2. ♗b4#; 1. ... ♖d5 2. ♖h1#) 2. ♖h6#
 11) 1. ♗c7 a4 (1. ... d6 2. ♖a7#; 1. ... d5 2. ♗xa6#; 1. ... ♖d6 2. ♖b6#) 2. ♖b4#
 12) 1. ♗b6 ♗c5 (1. ... f4 2. ♖e7#; 1. ... ♖d6 2. ♖f6#) 2. ♗c7#

56 Zugzwang / Matt in zwei: B

- 1) 1. ♖a1 a3 (1. ... b4 2. ♖e5#; 1. ... ♖b4 2. ♖c3#) 2. ♖xa3#
 2) 1. ♖g5 ♗e4 (1. ... e2 2. ♖d3#; 1. ... ♗f1 2. ♖c6#) 2. ♖h5#
 3) 1. ♗a7 ♖e6 (1. ... ♖e7 2. ♖d7#; 1. ... ♖c5 2. ♖b5+; 1. ... ♖d5 2. ♖c6#) 2. ♖d7#
 4) 1. ♖a7 ♖b3 (1. ... b5 2. ♖d4#; 1. ... ♖c4 2. ♖a4#) 2. ♖b5#
 5) 1. ♖c7 c5 (1. ... e5 2. ♖xc6#; 1. ... e6 2. ♗xc6#) 2. ♖xc5#
 6) 1. g4 ♖h6 (1. ... ♖f6 2. ♖e7#; 1. ... ♖h4 2. ♗e7#; 1. ... ♖f4 2. ♖f5#) 2. ♗e3#
 7) 1. ♖d8 a5 (1. ... ♖a4 2. ♖c4#; 1. ... ♖a5 2. ♖c4#) 2. ♖h4#
 8) 1. ♖e8 ♖f6 (1. ... ♖h4 2. ♖h5#; 1. ... ♖f4 2. ♖e3#; 1. ... ♖h6 2. ♖g6#) 2. ♖e7#

- 9) 1. ♖c7 ♘b4 (1. ... ♙a6 2. ♜c5#; 1. ... ♚a6 2. ♙c4#; 1. ... ♙f5 2. ♜b7#; 1. ... ♙b7 2. ♜xb7#)
2. ♜b6#
- 10) 1. ♖g2 ♗f2 (1. ... ♙c2 2. ♜d4#; 1. ... c3 2. ♜e2#; 1. ... ♚e3 2. ♜e2#) 2. ♖g3#
- 11) 1. ♚e1 ♚c5 (1. ... ♚a7 2. ♗c8#; 1. ... ♗c7 2. ♙g1#) 2. ♜f2#
- 12) 1. ♖a2 (1. ♜a6+? ♜xa6) 1. ... ♜xb5+ (1. ... ♜a6 2. ♜xa6#; 1. ... ♖xc8 2. ♜xc8#) 2. axb5#